БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч. МАЙ 18 СРЕДА № 115 (4599).

Өртээ 20 көп.

Совет эртемге чаа салыышкын

Май 15-те совет космиктиг корабльди—Чернин спутнигин салып үндүргени совет эртемнин болгаш техниканың чаа улуг чедиишкини болур деп, физика-математика эртемнериниң доктору, профессор В. В. Добронравов СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга медеглээн.

Совет эртемденнер эртемнин болгаш техниканың янзы-бүрү адырларын хөгжүдеринге бөйдүстүн болуушкуннарын болгаш күштерин чагырып алыры-биле ол болуушкуннарны болгаш күштерни эртем талазы-биле шинчилээриниң сорулгазын салып, кылымал спутниктерни болгаш космиктиг ракеталарны тургузуп база салып үндүрүп турар деп ол чугаалаан. Ам салып үндүрген улуг космиктиг корабль ол сорулгаларны шиитпирлээринге база таарыштыр кылдынган, кижи олурарынга таарыштыр кылган оон хаглыг харжаан эргежок чугула бүгү-ле дериглер-биле дерээн болгаш кижиниң ужудуп чоруурунга, оон эртем шинчилелдерин чорударынга таарымчалыг байдалдарны ол дерилге хандырып турар.

Хаглыг харжактың иштинде болуп турар бүгү-ле физиктиг чорудулгаларның дугайында медээлерни эртемденнер спутникте тургузуп каан радио дамчыдылгазының тускай тургузулгазын дамчыштыр ап турар. Оортан эргежок чугула медээлерни бүрүн алыры билек-ле хаглыг харжакты корабльден хооруп аңылаары боттаныр, ол харжак оон ажылдаарын хынаанының соонда корабль-спутниктің боду ышкаш, Черден команда бергени-биле кудулап өгелээр.

Атмосфераның үстүү каттарының болгаш октаргай делгеминиң оон чоогунда турар талаларының дугайында хөй үнелиг медээлерни эртемге берген кылымал үшкү совет спутникти ийи чыл мурнунда май 15-те салып үндүргенин сагындырары чугула. Ол спутникке база-лы амгы үеним октаргайга ужудар аар дензилиг аппарады турган, ынчалза-даа амгы корабль-спутник денги талазы-биле оортан барык дөрт катап ажып турар. Үшкү спутник 448 миллион километр орукту эрткен болгаш черни 10.037 катап долгангаш, бодунуц ужудуушкунун соксаткан. Чаа совет агаар кораблинин октаргай делгеминге чоруурунун үези оон херекселдери эргежок чугула бүгү медээлерни кайы хире үе иштинде ламчыдып бээринден хамааржыр апаар, оон соонда Черже кудулап бадарының дугайында команданы спутниктиң аппаратуразынга бээр.

Космиктиг корабльден алыры-биле манап турар эртем талазы-биле түннелдер болза, октаргай делгеминче кижиниң ужудуп чоруурун болгаш оон Черге менди эоп келириниң аргаларын тодарадып алырынга негеттинип турар. Харжактың иштинге кижиниң амыдыралынга болгаш ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны—агаарны, температураны, базыышкынны, шыкты, өске-даа ол ышкаш үүлдерни тургузуп турар аппаратураның ынаныштыы илереттинген турар ужурлуг. Оон аңгыда ындыг улуг чүвени салып үндүрериниң болгаш эртер оруунче баарының ылаптыы хынаттынар, эртер оруктун боду көрүнер, ынчангаш оон шимчээшкининиң аэродинамиктиг болгаш ужудар шынарларының дугайында чамдык түннелдер алдынар.

Космиктиг корабль-спутникти салып үндүргеш, Совет Эвилели бодунуц эртем, техниктиг болгаш экономиктиг күчүзүн база катап көргүскен. Ол болза—үүгле тайбын сорулгаларны салып турар мурнакчы совет эртемге чаа салыышкын болур. Черге спутниктерниң эоп келириниң айтырыын шиитпирлээриниң үези ам ырак эвес. Ынчаарда космиктиг октаргайже совет эртемниң ажылдакчылары чоруптарлар.

(СЭТА).

Н. С. ХРУЩЕВТУҢ, Ш. ДЕ ГОЛЛЬДУҢ, Г. МАКМИЛЛАННЫҢ БОЛГАШ Д. ЭЙЗЕНХАУЭРНИҢ БАШТАЙГЫ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Май 16-да эртенгиниң 11 шакта Парижте Елисей ордузунга ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң, Француз Республиканың Президентизи Ш. де Голльдуң, Великобританияның Премьер-Министри Г. Макмилланның, АКШ-тың Президентизи Д. Эйзенхауэрниң баштайгы ужуражыышкыны болган.

Ол ужуражыышкынга чазактар баштыңнарындан аңгыда, совет таладан—ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко—база ССРЭ-ниң Камгалал министри Р. Я. Малиновский; Франциянын талазындан—Премьер-Министр М. Дебре, Даштыкы херектер министри Кув де Мюрвиль; Великобританияның талазындан—Даштыкы херектер министри Селвин Ллойд, Даштыкы херектер министерствозунуң чиңгине секретары Х. Миллар; АКШ-тың талазындан — Күрүне секретары К. Гертер болгаш Камгалал министри Т. Гейтс олар киришкеннер.

Баштайгы ужуражыышкынны Ш. де Голль даргалаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев медеглел кылган, ол медеглелди парлаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга бөлүү.

Францияның Президентизи де Голльга Великобританияның Премьер-Министри Макмилланга АКШ-тың Президентизи Эйзенхауэрге

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы *Н. С. ХРУЩЕВТУҢ МЕДЕГЛЕЛИ*

1960 чылдың май 16

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтуң май 16-да баштайгы ужуражыышкынга кылган медеглели мооң адаанда парлаттынды, чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының дугайында дугуржуушкун-биле дүүштүр Парижте чыылган Француз Республиканың Президентизи Ш. де Голль, Великобританияның Премьер-Министри Г. Макмиллан, АКШ-тың Президентизи Эйзенхауэр болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев ол ужуражыышкынга киришкен.

Айыгтынган ужуражыышкынга Франциядан—М. Дебре биле Кув де Мюрвиль, Великобританиядан—Селвин Ллойд биле Ф. Хейер-Миллар, АКШ-тан—К. Гертер биле Т. Гейтс, Совет Эвилелинден — А. А. Громыко биле Р. Я. Малиновский база олурушкан.

Дээрги Президент де Голль!

Дээрги Премьер-Министр Макмиллан!

Дээрги Президент Эйзенхауэр!

Силерге дараазындагы медеглелди кылырын чөпшээреп көрүнер.

Совет Эвилелинге хамааршыдыр америк шериг-агаар күштериниң талазындан сөөлгү үеде өнчүк-чөнгээлиг үүлгедигни кылганы билдингир болгай. ССРЭ-ниң девискээринде шериг болгаш улетпүр черлериниң дугайында медээлер тып алыр талазы-биле тускай шпион онаалганы күүсетпишаан, АКШ-тың шериг разведка самолёду бо чылдың май 1-де Совет Эвилелиниң девискээрнче шургуп киргениинден ол чорук илергейлеттинген. Самолёттуң ужудуушкуну агрессчи сорулгалыы билдингир апарган соонда, совет ракета шериглериниң кезээ ону дүжүр аткан. Бо дээрге Совет Эвилелинге удур АКШ-тың шериг-агаар күштериниң агрессчи болгаш шпиончу үүлгедиглериниң чаңгыс удаагы эвес таварылгазы болуп турар.

Совет чазак ол үүлгедиглерге чогуур үнелеп көрүүшкүнү бээр болгаш тайбың үеде күрүнелер аразынга өй-тавында харылзааларны тударының турза чогуур негелделеринге ол үүлгедиглериниң канчан-даа таарышпас дерзин шынар-будужун көргүзер ужурга таварышканы чаягаар-ла билдингир, ынчаарга бо дээрге улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының болгаш чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының үре-түннелдиг ажылдаарынга эргежок чугула таарымчалыг байдалдарны тургузарының сорулгазы-биле дерзин көрүшкек болуп турарының дугайын чугаалаваска безин ындыгдыр. Бо дээрге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязынга мээң чугааларымга-даа, АКШ-тың чазаанга чоруткан удурланыышкынның тускай нотазынга-даа чугаалаттынган турган.

АКШ-тың күрдепартаментизи америк самолёт ССРЭ-ниң кызыгаарын таварылга болуп үрээн болгаш кандыг-бир шпиончу база хоралаачы онаалгалар чок турган дээр аянныг нүүлүг мугулай чөвезини эң баштай чугаалап үндүрүп келген. Маргыш чок фактыларга үндезилээш, ол хоозун бадыткалдын илергей-ле нүүлчүзүн бүзүреди көргүзүп келирге, америк ужар-чүүл АКШ-тың чазаанның болгаш президентиниң бодунуң чүүлдүзүнүп көргени программага дүүштүр шеригниң шпиончу сорулгалары-биле Совет Эвилелиниң девискээринче шургуп кириишкинни боттандырып турар чүве деп АКШ-тың күрдепартаментизи май 7-де, а оон соонда күрүне секретары май 9-та АКШ-тың чазаанның өмүнээзинден медеглээн. Совет Эвилелиниң девискээриниң кырынга америк самолёттарының ужудуушкуннарын боттандырары АКШ-тың тускай көрдүнген политиказы болуп келген болгаш болуп артар чүве деп президент Эйзенхауэр ийи хонук сөөлзүреди бадыткаан. Ынчаарга ону АКШ-тың чазаа Совет чазакка май 12-деги нотазынга база медеглээн. Ынчангаш АКШ-тың чазаа делегей эргезинин ниитиге хүлээп көрдүнген норма-чижектерин болгаш Америкының Каттышкан Штаттарының база адаанда ады туруп турар КНО-нуң Уставының бедик принциптерин дерзин ёзу-биле куду көрүп турар-дыр.

Тайбының салым-чолу дээш сагышсыралын илередип турар делегейде ак-сеткилдиг кижи бүрүзү-биле бир дөмей, Совет чазак болгаш Совет Эвилелиниң бүгү улузу АКШ-тың күрүне талазы-биле удургур ажылдакчыларының ол медеглелдерин килеңнээшкин-биле уткаан.

Ам, кажан дөрт күрүнелериниң чазактарының удуртукчулары чөвүлел хуралга киржири-биле Парижте чедип келгенде, мындыг айтырыг тыптып турар — АКШ-тың чазаа болгаш президент боду безин Совет Эвилелиниң девискээринче америк шериг самолёдунуң шургуп кириишкининдеи илергейлеттинген өнчүк-чөнгээлиг үүлгедигни чүгле буруу шаппаан эвес, харын ындыг янзылыг үүлгедиглер Совет Эвилелинге хамааршыдыр хевээр артар болгаш моон соңгаар-даа АКШ-тың күрүне политиказы болур деп медеглээн турда чугаалажыышкынларны канчап үре-түннелдиг чорудун болурул база чөвүлел хуралдың мурнунда турар айтырыларны канчаар көрүп болурул? Улуг күрүнелериниң бирээзиниң чазаа шпиончу-хоралаачы сорулгалар-биле өске улуг күрүнениң девискээринче шургуп кириишкинни, ындыг болганда, күрүнелер аразында харылзааларда дүшкүүрлүг чорукту күштелдирерин ооң политиказы болур деп медеглеп турда, күрүнелер аразында дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырар база сезиглежир болгаш бүзүрешпес чорукту чайладыр сорулга-биле таарыштыр шиитпирлээн турары негеттинип турар кайы-бир айтырыларның талазы-биле канчап дугуржуп ап болурул? Күрүне дайынның байдалында туруп турар үүгле ындыг байдалдарда чоруттунган туруп болур ындыг политиканы чарлаары чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын бүрүн буурап дүжүүшкүнге баш удур таварыштырып турары тодаргай-дыр. АКШ-тың чазаанның ындыг политиканы чарлааның медээ кылдыр хүлээп ап турарывыс билдингир болгаш америк самолёттар Совет Эвилелиниң девискээринче шургуп кириишкиннерин катаптаан таварылгада ындыг самолёттарны дүжүр адар апаарывысты медеглеп турар бис.

ССРЭ-ниң күрүне талазы-биле бүрүн эргезин үрээрлерге. Совет Эвилелинге хамааршыдыр шах ындыг шпионнаашкынны болгаш хоралаашкын боттандырарларга удур бүгү-ле ындыг таварылгаларда харыы хемчеглерни алыр эргени Совет чазак бодунга артырып ап турар. Боттарының девискээрлерин америк шериг баазаларына бербишаан, ССРЭ-ге удур агрессчи үүлгедиишкиннериң дузалакчылары болу бээр ындыг күрүнелерге хамааршыдыр ол баазаларга согугну таварыштырарынга чедир чогуур хемчеглерни алган турарын ССРЭ-ниң чазаа база катап медеглеп тур.

ГДР-биле тайбың керээзин чарар дээр кыжаныышкынның ужурундан бедик деннелдиң чөвүлел хуралынга ол киржип шыдавас дээрзиниң дугайында президент Эйзенхауэрниң медеглелинче маңаа холбаштыр кичээнгей салбайн барып болбас, ынчаарга ооң кыжаныышкын деп адаан үүлү—үүгле дайынның Европада артыышкыннарын узуткаарынче болгаш тайбың керээзин чарарынче, мынчангаш байдалды, эң ылангыя Барыын Берлинде байдалды амыдыралдың негелделерин болгаш тайбыкның база Европаның улустарының айыыл чок чоруун хандырарының эрге-ажыктарынга дүүштүр эде тургузарынче быжыг шиитпирлиниң дугайында Совет чазактын медеглели болган. ССРЭ-ниң кызыгаарларын үрээр болгаш моон соңгаар-даа үрээрин уламчылаар. Совет Эвилелиниң девискээриниң кырынга америк самолёттар ужудуп турган болгаш моон соңгаар-даа ужудар деп медеглээн АКШ-тың чазааның талазындан көдүүп турары херек кырында кыжаныышкынның байдалында чугаалажыышкыннарга Совет чазак канчап киржип шыдаарыл? Ооң-биле АКШ-тың чазаа болза улустар аразының харызааларында ыдыктыг болгаш чайгыыш чок принцип болур Совет күрүнениң бүрүн эргезинге удур угланган кажан-даа дыңналбаан болгаш деңнээр чижек чок үүлгедиишкиннерин уламчылаар күзелдиниң дугайын медеглээн.

Чөвүлел хуралдың чедиишкинниг болурунга анаа төлээлеттирген бүгү күрүнелериң чазактары ажык болгаш ак-сеткилдиг политиканы эдерип, күрүнелериң бүрүн эргелерин үрээриниң кандыг-даа үүлгедиишкиннерин бот-боттарынга удур чорутпас дээрзин бадыткалдыы-биле медеглээн турарының эргежок чугулазы ол бүгүден үндезилеттинип турар-дыр. Ол чүл дээрге бир эвес тайбынны хевээр тудуп тургузарының болгаш күрүнелер аразынга идегелди быжыглаарының эргеажыктарын барымдаалап, өске күрүнелериң чазактары-биле калы ажылдаарынга АКШ-тың чазаа шынап-ла белен болза, ынчан ол — бирээде, Совет Эвилелинге хамааршыдыр АКШ-тың шериг-агаар күштериниң кылып болбас өнчүк-чөнгээлиг үүлгедиишкиннерин болдурбас, ийиде, моон соңгаар ССРЭ-ге удур шак ындыг үүлгедиишкиннерни болгаш шак ындыг политиканы уламчылаарындан ойталаар ужурлуг. ССРЭ-ниң күрүне кызыгаарларын америк самолёттарының кара-өжегээр үрээшкиннеринге шуут буруулугларга бо таварылгада шыңгыы харыысалганы АКШ-тың чазаа хүлээтпейн барып шыдавас дээрзи шуут билдингир.

АКШ-тың чазааның талазындан ону кылбаан шаанда бедик деннелге чөвүлел хуралга АКШ-тың чазаа-биле үре-түннелдиг чугаалажыышкыннарның болур аргалыын Совет чазак көрбейн турар. Оларның бирээзи бодунуң политиказынга үндезилээш, Совет Эвилелинге хамааршыдыр оор ёзунуң үүлгедиишкиннерин кылган болганда, чугаалажыышкыннарның киржикчилериниң санынга ол кирип шыдавас.

Бир эвес тургустунуп келген байдалдың үезинде буураашкынга көзүлдүр-ле таваржыр деп турар чугаалажыышкыннарга Совет чазак киржир болза, ынчан ол улустарны мегелээриниң киржикчизи апаар, а ол ындыг болурун күзевейн турар.

Бир эвес ССРЭ-ниң күрүне кызыгаарларын бодунуң самолёттары-биле АКШ моон соңгаар үревес деп медеглээр, моон мурнунда чоруткулаан өнчүк-чөнгээлиг үүлгедиишкиннерни буруу шавар болгаш ындыг үүлгедиишкиннериниң шуут буруулугларын кеземчеге таварыштырар болза, өске күрүнелер-биле деп байдалды Совет Эвилелинге хандырар дээрзи боду-ла билдингир, ынчангаш мен, Совет чазактың баштыны болганымда, чөвүлел хуралга киржириниге болгаш ооң чедиишкиннинг болурунга идиг бээри-биле бүгү күжениишкиннерни кылырынга белен мен.

Америк шериг самолёттарының өнчүк-чөнгээлиг ужудуушкуннарының түннелинде, ындыг болганда, кол чүве—моон соңгаар-даа ындыг өнчүк-чөнгээлиг ужудуушкуннарны социалистиг чурттарга удур Америкының Каттышкан Штаттарының национал политиказы кылдыр чарлаанының түннелинде улустарның бот-боттарының аразында харылзааларында чаа байдал тургустунган.

Мындыг байдалда бистерниң чөвүлел хуралга ажылдап шыдавазывыс билдингир, чүге дээрге бистер-биле кандыг туруштуг чугаа кылырын—агрессчи разведка ужудуушкуннарының кыжаныышкыны-биле чугаа кылырын көрүп турар-дыр бис Шпиончу ужудуушкуннарны разведка сорулгазы-биле кылырда дайынны эгелээр дээш чорудар дээрзи билдингир. Оон ужурундан бистер Америкының Каттышкан Штаттарының биске тургузуп турар негелделерин хүлээп албайн турар бис. Бистер кандыг-бир чугаалажыышкыннарга болгаш ол хамаан чок өйү келген айтырыгларны шиитпирлээринге безин киржип шыдавас бис,—чүге дээрге Каттышкан Штаттарда дугуржуп алыр күзел чок болуп турар.

АКШ барын үүтүн чурттарында баштың кылдыр санаттынып турар. Моон алгаш көөрге, амгы үеде чөвүлел хурал болза шак-үениң халас чарыгдалы болгаш бүгү чурттарның хөй-ниитизиниң бодалын мегелээн чорук болур ийик. Тургустунуп келген байдалдың үезинде чугаалажыышкынларга киржип шыдавас бис—деп база катап чугаалап тур мен.

Бистер чүгле деңгеліг үндезиннер-биле, кайы-даа талаларга деңгеліг аргаларлыг үеде чугаалажыышкынларга киржирин күзеп турар бис.

Делегейниң бүгү чурттарының улустары, хөй-ниитизи бисти шын билген турары эргежок чугула деп санап турар бис. Дугуржулгаларны чедип алыр дээш күжениишкиннерден Совет Эвилели ойталавайн турар болгаш бодамчалыг шын дугуржулгалар амгы бо үеде эвес, өске үеде чедип алдынып болур дээрзинге бүзүрелдиг бис.

Ынчалзажок, ону чедип алырынга бир чүүлүнде, Америкының Каттышкан Штаттары, бистиң чуртувустун кырынга «хостуг» ужударының политиказы кылдыр оларның чарлап алганы өнчүк-чөнгээлиг политиказының буруу шаптырып турарын хүлээп көрген турары, ол политиказындан оларның ойталаары болгаш агрессияны үүлгетпенин оларның хүлээп көөрү, ол дугайында сеткил хомудаанын оларның хүлээп көрген турары херек.

Капиталистиг болгаш социалистиг ийи системаларның тайбың кожа-хелбээ догуннаарындан аңгыда өске арга чок дээрзин АКШ-тың амгы чазаа бир эвес билип ап шыдавас болза, дараазында өске чазаа, бир эвес ол чазак билип ап шыдавас болза, ооң дараазында үшкү чазаа билип аптар дээрзинге, Совет чазак ханы бүзүрелдиг. Чүге дээрге, бир болза, тайбын кожа-хелбээ догуннаашкын, бир-ле болза, агрессчи политиканы чорудуп турар кижилерни бууроашкына таварыштырып болур дайын шилип алдынган турар ышкажыл.

Ынчангаш, тургустунуп келген айтырыглар чымчаан турар, чурттың политиктиг угланыышкынын тодаргайлаарының харыысалгазын хүлээп алган кижилер Совет Эвилелинге болгаш социалистиг өске-даа чурттарга хамааршыдыр агрессчи угланыышкынны чарлавышаан, боттарынга кандыг харыысалганы доннаштырып алганын олар тодаргай билип алыр төлээде, кандыг-бир үени бээр херек деп санап турар бис. Ынчангаш чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын барык 6—8 айлар соңгаарладырындан дээре арга чок деп санап турар бис.

Дугуржулгаларны чедип алыр дээш Совет Эвилели бодунуң талазындан бодунуң күжениишкиннерин соксатпас. Бистин туружувусту хөй-ниити шын билип алыр, бо чугаалажыышкыннарга бистиң киржир аргавысты чок болдурганын шын билип алыр боор деп бодай-дыр мен.

Ындыг болза-даа тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның эргежок чугулазынга быжыы-биле бүзүреп турар бис, чүге дээрге тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынга идегелди оскуңары—кижи төрелгетинни дайынче бойлатканы ол болур ийик, ол дээрге, дайыннар чайлаш чок болур дээни-биле чөпшээрешкени ол болур ийик, а амгы байдалдарда чер кырында бүгү кижилерге дайын кандыг айыыл-халаптарны чедирери билдингир болгай.

Америкының Каттышкан Штаттарының чонунга чугаалаар болап тур мен. АКШ-ка чорааш америк улустуң ында янзы-бүрү бөлүктери-биле ужурашкан болгаш америк улустуң бүгү бөлүктери дайынны күзевейн турар дээрзинге ханы бүзүрээн мен. Пентагонда калчаараан үүгле каш борбак бөлүк кижилер болгаш оларны деткивишаан, чепсегленишкинни эндере бүдүреринден эң хөй ажык-кончааны ап, америк улустуң эрге-ажыктарын үнелеп көрбейн, харын-даа бүгү чурттарның улустарының эрге-ажыктарын үнелеп көрбейн турар милитаристиг бөлүктер өнчүк-чөнгээлиг политиканы чорудуп турарлар.

Аалчыларны эвилеп хүлээп алганы болгаш Франциянын найысылалы—Парижке ужуражыр арганы бергени дээш Президент де Голльга өөрүп четтиргенивисти илергейлеп тур бис.

Великобританияның чазааның болгаш Премьер-Министр Макмилланның хуузунда күжениишкиннерин база үнелеп тур бис.

Совет Эвилелиниң кырынга америк шериг самолёттарының өнчүк-чөнгээлиг ужудуушкуннарының түннелинде Америкының Каттышкан Штаттарының реаксылыг бөлүктериниң талазындан бо ужуражыышкынны чидиглендиргенинге хомудап тур бис.

Делегейниң бүгү улустарының манап турганы түннелдерни бо ужуражыышкынның бербээнинге хомудап тур бис.

Совет Эвилелинге хамааршыдыр дээрбечи политиканы чарлаан кижилерге каргыш болгаш харыысалга онаажыр болзун.

Аян-чорукту солчур кылдыр АКШ-тың президентизи дээрги Эйзенхауэр-биле бистиң дугуржуп алганывыс билдингир болгай. Эрткен чылдың сентябрьда ындыг аян-чорукту АКШ-ка барып кылып чораан мен. Ол аян-чорук Каттышкан Штаттарга болган ол ужуражыышкынарывыс болгаш беседаларывыс биске кончуг таарымчалыг болган, ол дугайында бодувустун өөрүп четтиргенивисти илергейлээн бис.

АКШ-тың президентизи харыы аян-чорукту бистиң чуртувуска кылып келир ужурлуг турган. Ол июнь 10-да биске келирин дугурушкан болгаш бедик аалчыны эки хүлээп алырынга белеткеннип турган бис.

Күзээн аалчыларын совет кижилериң хүлээп ап турары ышкаш, президентинин эң эвилен-ээлдек хүлээп алыр аргавыс чок апарган ындыг байдалдар ССРЭ-ге удур өнчүк-чөнгээлиг агрессчи үүлгедиглериниң түннелинде ам тургустуна бергени хомуданчыг-дыр. АКШ-тың президентизинге хамааршыдыр ындыг эвилен-ээлдек чорукту ам илергейлеп шыдавас бис, чүге дээрге, ындыг аян-чорукка эң-не таарымча чок байдалдар чажыт медээ хураап алыр сорулгалыг америк шериг самолёттарының өнчүк-чөнгээлиг ужудуушкуннарының түннелинде тургустуна берген-дир. Совет кижилер кажар-овузун кылып билбес болгаш ону күзевестер-даа.

Мынчангаш, АКШ-тың президентизиниң Совет Эвилелинге келирин соңгаарладыры болгаш ол аян-чоруктун хуусаазынын дугайында анаа байдалдар таарымчалыг апаарга дугуржуп алырын үүлдүг деп санап турар бис. Тайбың болгаш найыралдыг чурттаарын ак-сеткилдиг күзеп турарывыс улуг күрүнени төлээлээн бедик аалчыга хамааршыдыр эвилен-ээлдек болгаш хүндүлээчел чорукту совет улус ынчаарда ам илергейлеп шыдаар.

Дээрги Эйзенхауэр болгаш америк улус мени шын билип алыр боор деп бодап тур мен.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарынга идигни бээр дээш, бөгүн бисти аңгылап турар айтырыгларны шиитпирлээринге идигни бээр дээш бүгү-ле болдунар үүлдерни моон соңгаар-даа кылырын Совет чазак медеглеп тур; янзы-бүрү социал тургузулгуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаарынга үндезилээш тайбынның улуг херээниң эрге-ажыктарын анаа удуртулга болдурар бис.

УДУРЛАНЫП ТУР БИС

Бужар үүлгедигге удур

Америк империализминиң бужар үүлгедиинге удурлаңган Туранның райүлетпүр комбинадының эр, херээжен ажылчыннарының хөй кижи киржикчилиг митингизинге комбинаттың директору эш Костенков илеткел кылган. 1960 чылдың май 1-де америк шпион самолёттун дерзин үүлгединиң болгаш аная холбаштыр АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң бо чылдың май 9-та ыыдыр арын чок өнчүк-чөнгээлиг медеглелиниң дугайын илеткелчи тодаргай чугаалаан.

Бистин Төрээн чуртувустун ыдыктыг кызыгаарын дээрбечи ёзу-биле үрээш, ооң агаар делгеминче 2 мун ажыг километр ханылап кирип шпион медээлерни чыып ап чораш, аңдара аттырган америк дерзин дээрбечини шынгыы шиидерин комбинаттың ажылчыны эш Яшкова негээн.

— Совет кижилериниң тайбын күш-ажылын болгаш айыыл чок чоруун карак огу дег камгалап турар Совет Чепсектиг Күштериниң алдарлыг дайынчыларынга, офицерлеринге чүрээмнин ханызындан өөрүп четтиргенимни илереттим. Америк империализминиң дерзин үүлгедиглериниге харыы кылдыр, СЭКП ТК-ның июль 13-те болур Пленумунга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш 1960 чылдың баштайгы чартыының будүүрүге программазын хуусаа бетинде — июнь 15-те күүседиринче бүгү коллективти кыйгырдым—деп, эш Яшкова чугаалаан.

— АКШ-тың «соок дайын» кыпсыкчыларының үүлгедии, Америкының Каттышкан Штаттарының күрүне секретары Гертерниң бо чылдың май 9-та кылган бужар медеглели мээң эн-не ханы киленнээшкинимни хайныктырды. Империализминиң ол дерзин үүлгедиинге өлүмнүг согуушкун кылдыр хүн бүрүде ийи норманы күүседирими, продукциянын шынарын бедидеримни, бот-үнезин чиигедиримни, революстуг серемчилелди улам дыңзыдарымны хүлээндим — деп, ажылчын эш Никифоров медеглээн. Америк дайынзырактарының калчаалыг үүлгедиглеринге шыңгыы удурланыышкынның резолюциязын митингиниң киржикчилери бир үн-биле хүлээп алганнар.

Чоннуң шыңгыы негелдези

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Совет Эвилелиниң кызыгаарын дээрбечи ёзу-биле үрээн америк шпион самолёттун болгаш аная холбаштыр АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң бо чылдың май 9-та кылган өнчүк-чөнгээлиг дайынзырак медеглелиниң дугайында СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызының эргелекчизи эш Куулар райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының митингизинге илеткел кылган.

— Совет кижилериниң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралынын деннелин улам ынай бедидер дугайында сагыш салыышкынны Коммунистиг партия, Совет чазак хүн бүрүде илергейлеп турар. Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр, кызырган шактыг ажыл хүнүнче ажылчыннарны, албан-хаакчыларны шилчидерин доозар дугайында төөгүлүг шиитпирлер хүлээп алдынган. Мындыг өөрүшкүлүг, чаагай үеде америк империалистер дерзин үүлгедиглерни кылып турарлар-дыр. Америк дайынзырак идегеттериниң ол дерзин үүлгедиглериниң киржикчилери — Турциянын, Пакистанның, Норвегияның чазактары шыңгыы харыысалганы база хүлээр ужурлуг. Дайын кыпсырын оралдажып турар карангы күштериниң бужар үүлгедиглеринге согуушкун кылдыр хүн бүрүде ийи норманы күүседип, улам бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар мен — деп, комбинаттын ажылчыны эш Межов митингиге медеглээн. Ооң саналын митингиниң бүгү киржикчилери ишин-биле деткээннер.

Америк дайынзырак идегеттериниң дерзин үүлгедиглеринге, АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң ындыр арын чок медеглелинге шыңгыы удурланыышкынның резолюциязын митингиниң киржикчилери хүлээп албышаан, Совет чазактың ап чорудуп турар шиитпирлиг хемчеглерин бүрүн деткээннер.

Агрессорларга өлүм!

АКШ-тың күрүне секретары Гертерниң өнчүк-чөнгээлиг медеглелиниге удур киленнээшкинин илереткен митингиге облпотребсоюзтун болгаш белеткелдер эргелелиниң коллективтериниң ажылчыннары, албан-хаакчылары чыглып келгей.

Плановик Степанчук илеткел кылып турда залда олурганнарның арзыында:—агрессорларга өлүм! Күзээнин ёзугаар алганнар—деп чугаалар дыңналып турган.

Делегейниң ийиги дайынының киржикчизи, экономист Кузьмин сөс алгаш:

— Гитлерниң үүлгеткени ханыгдайынга Төрээн чуртумну камгалаарымга киришкен мен ол бужар-бак херек мээн карааманда чаа болган чүве дег көстүп чоруур. Мындыг төөгүнү уламчылзарын күзээннерге оон-даа артык өлүмнүг согуушкунну бергенинге болгаш бистиң чуртувуста ындыг күштүн бар болганынга чоргаарланып турар мен—деп чугаалаан.

Хуралдың киржикчилери түскай резолюцияны хүлээп алган. Ынаа америк агрессорларының үүлгедиишкининге киленнээшкинни болгаш ажыл-агый планнарын хуусаа бетинде күүседир дугаймында хүлээлгелерни айыткан.

БҮГҮ ЧОННУҢ ИЗИГ ДЕТКИИШКИНИ

Тудугжуларның сөзү

Совет кижилерниң материалдыг болгаш культурлуг амыдырал деннелин улам ынай хөгжүдүринче угланган төөгүлүг хоойлуларны болгаш шиитпирлерни хүлээп алган ССРЭ-нин Дээди Совединиң бешки сессиязының материалдарын, Никита Сергеевич Хрущевтуң сессияга төөгүлүг илеткелин, түннел чугаазын, СЭКП ТК-ның Пленумун бо чылдың июль 13-те чыылдырар дугайында дыннадыгны «Тыва тудуг» трезинин эш Очур-оолга удуртқан комплексилиг тудуг бригадазының кежигүннери политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүг утказаннар.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң үлет-пүрү, транспортту хөгжүдүриниң болгаш әртемниң база техниканың әң чаа чедишкиннерин бүдүрүлгеге ажыглаарының дугайында шиитпирлериниң күүседлезинин чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көөр СЭКП ТК-ның июль Пленумунга төлептиг ужуражыр, ССРЭ-нин Дээди Совединиң бешки сессиязының салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш чарыш тудугжуларның оргузунда хайныышкынныг калбарып эгелээн, бедиткен чаа хүлээлгелер алдынган.

СЭКП ТК-ның ам болур Пленумунга аллар кылдыр хүн бүрүде нормазын 160—200 хуу күүседирин, тудугның темпизин дүргедедирин, шынарын улам бедидерин, бот-үнезин чиигедирин тудугжулар эштер Оюн Кувискаалчы, Тюлюш Томук-оол, Танзы-Белек, Василий Миньков олар хүлээнип алган шудургу ажылдап турарлар. Колдуунда аныяктардан тургустунган ол комплексилиг бригаданың кежигүннери Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң июль Пленумунга төлептиг ужуражыр дээш патриоттуг чаагай шимчээшкинге киржип эгелээн—коммунистиг күш-ажыл бригадазының бедик адын чедип алыр дээш тудугжулар демисежип киришкен.

Кызыл хоорайның тудугжулары бо чылын чүгле капитал салыышкынның күсели-биле безин 12 мун ажыг дөрбелчин метр чурттага шелүн туткаш, ажыглалга киирер хүлээлгелиг. Чеди чыл планының ийиги чылында бо чүгүла сорулганы боттандырарынга салыышкынын киирер дээш «Тыва тудуг» трезинин № 1 тудуг-монтаж эргелелиниң ажылчыннары социалистиг чарышка киришпишаан, 1960 чылдың баштайғы кварталында планын 107,5 хуу, сессия мурнунун күш-ажыл әәлчәәнге киришпишаан апрельдиң планын 109 хуу күүседткеннер.

СЭКП ТК-ның июль Пленумунга төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип тургаш, ийиги кварталда тудуг-монтаж ажылдарының планын хуусаазындан он хонук бурунгаар күүседирин әр, хөрәәжен тудугжулар хүлээнип ап турар.

В. ГОМАЛИЦКИЙ,
тудуг трезинин мастери.

Күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн

ССРЭ-нин Дээди Совединин бешки сессиязының түннелдерин бистин чуртувустуң ажылчы чоннары ажок улуг патриотчу сорук кириишкин-биле чугаалажып үргүлчүдевишаан. Ажылчыннарның, албан-хаакчылардың ажыл төлевиринден үндүрүглер тыртарын соксадыр дугайында база бүгү ажылчыннарны болгаш албан-хаакчыларны чеди болгаш алды шактыг ажыл хүнүнче шилчидирин 1960 чылда доозар дугайында сессияның хүлээп алган хоойлуларын совет кижилер чангыс үн-биле чүүлдүгзүнүп турарлар.

Таганрог хоорайның металлургтарының сеткил-бодалдарын бирги мартен цехинин кан шуткудукчузу Анатолий Недодаев шын илереткен.

— Бистиң чуртувуста кылдыып турар бүгү-ле чүүлдер — кижинин эки чурттаарын хандырарынче угланган. Күш-ажылчы улустуң дугайында сагыш салыышкыны дээш партияга болгаш чазакка четтирдивис деп сөзүвүстү металлургтар бистер чүрәәвистиң ханызындан илередип тур бис — деп ол чугаалаан.

Улустуң чаагай чоруунун дугайында партияның болгаш чазактың чаа сагыш салыышкынынга сорук кирген ажылчы чоннар ынак Төрәән чүртүн улам ынай быжыглаарының хөрәә дээш чаа-чаа бедиткен социалистиг хүлээлгелерни бүгү-ле черлерде ап турар. Кайда-даа күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн хайнығып үнген.

— Улустуң чаагай чоруунун улам ынайғы ниити көдүрлүүшкүнү совет кижи бүрүзүн өөртүп турар-дыр — деп, Москва чогуунда Люберецкиде Ухтомский аттыг көдээ ажыл-агый машиналары кылыр заводтуң коллективинин митингизинге дарган эш Орлов медеглээн. Улустуң чаагай чоруунун дугайында партия, чазактың доктаамал сагыш салыышкынынга харыы кылдыр күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам бедидип, чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүседир бис. Бистин улуг Төрәән чуртувус бодунун байлактарын улам-на көвүдедип, коммунизмче дурген-не бурунгаарлаазын! деп ол йөрәәген.

Люберецкиниң машина тудугжулары чартык чылдың программазын хуусаа бетинде күүседткеш, пландан ажыр 10 миллион рубльдиң продукциязын чуртка бөөр. Чаа-чаа машиналарны, хамыктың мурнунда конвейнерлөөр арга-биле сиген кезер машиналарны төлевилээн хуусалларының бетинде бүдүрүп үндүргүлөөр деп шиитпирлеп алганнар.

Мурнунда алган социалистиг хүлээлгелерин, чеди чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир, пландан ажыр улам-на хөй продукцияларны бөөр дээн ажылчы чоннарның шиитпирлерин бистин Төрәән чуртувустуң бүгү-ле чүктеринден СЭТА-ның корреспондентилери үргүлчү дамчыдып турарлар.

Усть-Каменогорскиниң Ленин аттыг ак-коргулчун-цинк комбинадының металлургтары ниити продукция бүдүрериниң талазы-биле чеди чыл планын өзүгаар 1964 чылда төлевилеттинген деннелинге бо чылын чедерин, база чеди чылдың ийиги чылының программазын бир ай бурунгаар күүседирин шиитпирлеп алганнар. Казаньның «Кадыыр болгаш Маска» заводунун ажылдакчылары бо чылдың планын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнген. Кызыртынган ажыл хүнүнче шилчээш, олар продукция бүдүрериниң мурнунда чедип алдынган деннелин чүгле хевээр артырган әвес, харын ону бүдүрериниң хемчээлин бо чылдың бирги кварталында улгаттырган.

Риганың электромашиналар кылыр заводунун коллективи чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир болгаш 222 тонна кара металлдарны камнап алыр хүлээлгени алган. Грозныйның нефть болбаазырадыр заводунун коллективи чыл планын декабрь 15-те күүседирин телевилеп алган.

Амур областа «Амур металлист» заводка, Крымда Камышбурунун демир руда комбинадынга, Казахстанның Чимгентиде пресс-автоматтар заводунга сессияның ажылынга турااскаатқан митингилерге, Харьковтун уран чүүл ажылдакчыларының, Сталинабадтың әртемденнериниң, Смоленскинин кур чер шингээдикчилериниң болгаш машина тудугжуларының, Челябинскиниң трактор тудугжуларының болгаш Сталинонун металлургтарының митингилеринге бистин улуг делгем чуртувустуң бүгү-ле бүдүрүлгелеринге болгаш албан черлеринге болгулаан митингилерге ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар улам-на эки, улам-на бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче чүткүлдүүн илередип турганнар.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин иштики-даа, даштыкы-даа политика талазы-биле ажыл-чорудулгазын чүүлдүг деп көрген дугайында ССРЭ-нин Дээди Совединин доктаалын бүгү совет кижилер бир үн-биле бүгү-ле черлерде деткип турар.

— Америк дайынзырактарының агрессчи үүлгедиин киленнээшкин-биле көрүп тур бис. Ынчаарга бистин кызыгаарывысче халдап келген бүгү кандыг-даа агрессорлар Май 1-де бистин Төрәән чуртувустуң кызыгаар чурумун үреп кирген америк шургүкчү самолёт ышкаш кылдыр ындыг байдалга таварҗырын олар билип алзыннар!—деп, Кировобадтың Орджоникидзе аттыг пөс-таавы комбинадының мастер дузалакчызы Гидаят Гасанова медеглээн.

(СЭТА).

Изии-биле деткип турарлар

«Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр база совет улустуң чаагай байдалын бедиринче угланган өскедаа хемчеглер дугайында» ССРЭ-нин Дээди Совединин бешки сессиязына Совет чазактың баштыны эш Никита Сергеевич Хрущевтун илеткелин, оон түннел чугаазын база сессияның шиитпирлерин «Коммунтудуг» трезинин тудугжулары улуг сорук кириишкин болгаш өөрүшкү-биле уткуп хүлээп албышаан, изии-биле деткип турарлар.

Трестиң тудуг участоктарынга митингилер) тудугжуларның политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга болуп әртилээн. Чазанылга мастерскаязынга болган митингиге ажылчын эш Резниковтун чугааланы болза:

— ССРЭ-нин Дээди Совединин бешки сессиязының ажыттынар хүнүнге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш чазаныкчылар апрельдин бүдүрүлге планын 120 хуу күүсеткен болгаш продукцияның шынарын бедидерин, бот-үнезин чиигедирин чедип алганнар. Совет кижилерниң материалдыг болгаш культурлуг амыдыралының деңнелин улам ынай бедидеринче угланган төөгүлүг шиитпирлерни сессия хүлээп алган-дыр. Совет кижи дугайында соксаал чок сагыш салыышкыны дээш Коммунистиг партиявыска, эш Никита Сергеевич Хрущев баштаан оон ленинчи Төп Комитединге, Совет чазакка чүрәәмниң ханызындан өөрүп четтирдим.

Хоочун чазаныкчының бо сөстерин митингиниң киржикчилери диннаттыг адын часкаашкыны-биле деткәәннер. Чазаныкчы эш Манаков дараазында сөс алган:

— Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглер тыртарын соксадыр база совет акшаның үнезин он катап улгаттырар дугайында шиитпирлерге чүрәәмниң ханызындан изиг байырны чедирбишаан, Коммунистиг партиявыстың, төрәән Совет чазаавыстың иштики болгаш даштыкы-даа политика талазы-биле бүгү ажыл-чорудулгазын бүрүн үүлдүгзүнүп, изии-биле деткип тур мен... Бо чылдың апрельде продукция бүдүрер планын эш Манаков 200 хуу ажыр күүсеткен, а майның планын партия болгаш чазактың чаагай сагыш салыышкынынга харыы кылдыр 250 хуу күүседирин ол оон ынай хүлээнген.

Совет Төрәән чурттуң агаар делгеминче оор өзү-биле шургүп кирип келген америк шпион самолётту дужур адын бадыргаш, ужудукчузун тудуп алган совет дайынчыларга, офицерлерге ажылчын эш Метенев болгаш өскелер-даа изиг байыр чедирбишаан, америк дайынзырактарның өнчүк-чөнгөөлиг үүлгедиглериннге эң-не ханы калеңнәәшкинин илереткеннер.

В. МИРОШНИКОВ,
тудуг мастери.

Турцияның чазааанга Совет чазактың удурланыышкын нотазы

Турциянын ССРЭ-де херектеринге түр бүзүреттирген Х. Батуну ССРЭ-нин Даштыкы херектер министри А. А. Громыко май 13-те хүлээп алган болгаш Турцияга үргүлчү баазалаттынып турган самолёттун бо чылдың май 1-де ССРЭ-нин кызыгаарын үрәәни-биле холбаштыр Совет чазактың удурланыышкын нотазын аңаа тыпсып берген.

Совет Эвилелинин девискәәринче шургүушкүннарны белеткәәринге болгаш кылырынга Турциянын девискәәрин ажыглаар арганы даштыкы шериг самолёттарга тыпсып турарынга улур Турция республиканың чазааанга удурланыышкынын Совет чазак медеглеп тур деп, нотада чугаалаан. Бир әвес Турциянын девискәәринден ындыг янзылыг өнчүк-чөнгөөлер каталтаар болза, чогуур харыы хемчеглерни ыяавыла алыр апаарын сагындырары өргежок чүгүла деп Совет чазак санап турар.

(СЭТА).

Пранның чазааанга Совет чазактың медеглели

Иранның ССРЭ-де херектеринге түр бүзүреттирген Т. Адамийатты ССРЭ-нин Даштыкы херектер министринин оралакчызы Н. П. Фирюбин май 14-те хүлээп алган болгаш СЕНТО-нун шугуму-биле бо чылдың май 14-тен эгелээш 18-ке чедир «Шахбаз II» деп ат-биле шериг-агаар өөредиглерин ам чорудар деп турары-биле холбаштыр Совет чазактың медеглелинин текстизин аңаа тыпсып берген.

Медеглелде айтып турарын өзүгаар алырга, ол өөредиглериниң үезинде Иранның агаар делгемин ажыглаар арганы АКШ-ка, Англияга, Турцияга болгаш Пакистанга Иранның чазаа чөпшөөреп берген дугайы парлалгада чарлаттынган медәәлерден Совет чазакка билдингир апарган.

«ССРЭ-биле кызыгаарлажып турар чуртту агаар делгемин АКШ ышкаш чазаа өске күрүнелериниң бот өргезин болгаш кызыгаарларының дээп болбас чоруун үрәәрин, шпионнаар болгаш хоралаар чорукту күрүне политиказы кылдыр чарлаан ындыг күрүнеге тыпсыр чорукту ССРЭ-нин айыыл чок чоруунга шуут удур угланган болгаш совет-иран күштүг болуп турар керәәлерге чөрүшкек өжөөнниг үүлгедигден өскәәр көрүп болбас» деп Совет чазактың медеглелинде онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

Швейцарияның чазааанга Совет чазактың удурланыышкыны

Швейцарияда совет элчин чериниң ажылдакчыларынга хамаарыштыр швейцар эрге-чагыргаларның ап чоруткан өнчүк-чөнгөөлиг үүлгедиглериннге удур Швейцарияның чазааанга Совет чазактың удурланыышкын нотазын Швейцарияның ССРЭ-де элчини А. Цендерге ССРЭ-нин Даштыкы херектер министринин оралакчызы В. А. Зорин май 13-те тыпсып берген.

Болдуруп болбас ажыл-чорудулгалыг болган дээр аян-биле Швейцарияда Совет элчин чериниң ийи ажылдакчыларын Цюрих хоорайда швейцар полициянын органнары кандыг-даа үндезилөөр барымдаа чокка май 10-да тудуп алган болгаш байысаап турган, ынчаарга ол мугулай буруудадыышкынның кандыгдаа бүзүредилгелерин ол органнар кылбааннар. ССРЭ-нин элчин чериниң чолаачызын май 11-де Берн хоорайга тудуп хоругдаан болгаш байысаап турган деп нотада айтып турар.

Совет Эвилелинге удур АКШ-тың ужар-чүүлүнүн агрессчи үүлгедиглерин бүгү делегейниң мурнунга сойгалап илереткениниң соонда, америк чазактын болгаш америк разведка албаныныг таваржы бергеннчүдек-бужар байдалындан делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейин канчап-даа турган чардыктырар дээш Вашингтонда калчаалыг хемчеглерни ап турар апарган ол фактыже Совет чазак кичээнгейни угландырып турар.

Совет Эвилелинге удур АКШ-тың ужар-чүүлүнүн агрессчи үүлгедиглерин бүгү делегейниң мурнунга сойгалап илереткениниң соонда, америк чазактын болгаш америк разведка албаныныг таваржы бергеннчүдек-бужар байдалындан делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейин канчап-даа турган чардыктырар дээш Вашингтонда калчаалыг хемчеглерни ап турар апарган ол фактыже Совет чазак кичээнгейни угландырып турар.

Совет элчин чериниң ажылдакчыларынга хамаарыштыр хоозун буруудадылганы көдүргеш, ол ажылдакчыларга удур ажык чөнгөөни организастаарынга таарымча чок рольду Швейцарияның полиция эргечагыргалары чогум-на харын бо өйде бодунга алган-дыр деп нотада айтып турар.

(СЭТА).

Тарылганы кыска хуусаада чоруткан

Рязань областың партия организациязының чон ортузунга массалыг ажылының дүржулгазынга үндезилөөш, Барыын-Хемчик районнун «Комсомол 30 чылы» колхозунда партия организациязы часкы тарылга үезинде ап чорудар хемчеглерни коммунистерге чогуур үезинде чугаалаштырган. Эш Октя удуртқан агитколлективтин 16 агитаторлары механизаторлар, тараажылар ортузунда партийжи агитацияны калбаа-биле чорудуп турарлар.

Колхозта көдээ клубтун, библиотеканың ажылын ховуже угландырган. Аныяктарның бот-тывынгыр уран чүүл белгумүнүн ойнакчылары боттарының бирги концертин Бичe-Аянгатыда хову турлаанга көргүскеннер. Ында көжүп чоруур библиотека организастаттынган, кино көргүзүүлери доктаамал болуп турар.

Эш Сайн-Белекке удуртқан лекторлар бөлүү тараажылар ортузунга янзы-бүрү темаларлыг лекцияларны номчуп турар. Бригадаларда агитхуудустарны, көргүзүг самбыраларын эштер Сүгдүр, Аракча олар доктаамал үндүрүп келген.

Партбюро болгаш колхоз баштаар чери часкы тарылганы агротехникмит-оол олар «ДТ-54» деп тракторлар-биле өөлчет нормазын үргүлчү 140—170 хуу кылдыр күүседип, колхоз баштаар чериниң өртектиг шаңналдарын чедип ап турганнар.

Колхозтун механизаторлары болгаш тараажылары амгы үеде кукуруза, картофель, ногаалар болгаш мал чеми культураларның тарылгазын хайныышкынныг уламчылап турар.

С. СЮРЮН,
ШЫНЫН

Чуруита: «Межегей» совхозтун кукурузачызы Павел Федосеевич Николаев семинарның киржикчилеринге «СКГН-6В» сеялканың чаштырар аппаратының дискизын дөрбелчин-уланчаз олуртулга үезинде канчаар таарыштырып алырын тайылбырлап турары. Фото авторнуу.

Кукуруза дээш походтуң бүдүүзүнде

☆

Кукурузачылар семинарындан

☆

Таңды районнун колхозчу кукурузачылары әрткен чылын кукурузаның когаан массазының дүжүдүн гектар бүрүзүнден-не 317 центнерни, а районнун кукурузачылары ниитизи-биле 275 центнерни алганнар. Олар бо чылын кукурузаны 2030 гектар черге тарааш гектар бүрүзүнден-не 300 центнерден куду әвес ногаан массаны алыр дээш белеткеним турарлар. Кукурузаны дөрбелчин-уланчак арга-биле олуртурунун болгаш өстүрериниң 21 звенолары колхозтарда болгаш совхозтарда тургустунган, оларга техника быжыглаттынган.

Кукуруза дээш походту эгелээриниң бүдүүзүнде СЭКП райкому болгаш райкүүском районнун бүгү кукурузачыларының семинарын эртиргеп. Аңаа колхозтарның даргалары, совхозтарның директорлары, партия организацияларының секретарьлары, агрономнар, инженерлер, агрегаттар начальниктери болгаш партия, совет ажылдакчылары киришкеннер.

Семинар райкүүском даргазы эш Достак-оолдун «Кукуруза өстүрериниң агротехниказы» деп лекциязы-биле эгелээн. Эш Достак-оол районнун кукурузачыларының әрткен чылгы ажылының түннелин чугаалап тургаш, кукурузаның чемиш талазы-биле артык шынарының дугайын көргүзүп турар тодаргай чижек чурагайларны адаан. — Әрткен чылын районга ортумаа-биле кукурузаның ногаан массазы гектарданна 275 центнер алдынган, ол 5700 чемгерилге единицаларын бөөр, ол ындыг турда гектар бүрүзүнден алганывыс 16 центнер дүжүттүг сула 2200 чемгерилге единицаларын, 200 центнер тарымал тоорук 2300 чемгерилге единицаларын, 250 центнер турнепс 2250 центнер чемгерилге единицаларын берген. Моон алгаш көөрге, кукуруза үстүнде алданыбыс мал чеми культураларның әң шынарлыы болгаш чемиштин бооп турар — деп лектор чугаалаан. Чемгерилге рационун улам байыдарыбиле чочак-тараа, люцерна, вика чергелиг белоктуг үнүштерниң тарылгазын кукуруза-биле чергелештир калбартырының чугулазын лектор база айыткан. Кукурузаны өстүрериниң агротехниказынга хамаарыштыр, бо чылдын онза байдалын айыткаш, хөрүннүң чылыы 10 градус чедери билек, кукурузаның олуртуушкунунче доп-дораан киреирин, әрте олуртқан үрезин соок хөрүнге үнүп чадап чыткаш, аарый берип болурунун магат чок чоруун ол база айыткан.

Кукурузаны өстүрериниң агротехниказы-биле чергелештир, чамдык организастыг хемчеглериниң дугайын лектор база айыткан. Әрткен чылын колхозтар болгаш совхозтар органиктиг болгаш минералдыг чемишчидилгелерни четче ажыглаваны-биле дүжүт кудулаан. «Элегес», «Межегей» совхозтарының болгаш Сталин аттыг колхозтун чамдык черлеринге шын дөрбелчиннерни чедип албааны-биле одуруглар арызының чайғы ажылдаашкынын чорудар аргажок болган.

Оон ынай лектор кукурузачыларның күш-ажылының төлевирин чурумчударының дугайында хемчеглерни ажыл-агыйның удуртукчуларына сүмелээн.

Күш-ажылдың төлевирин үе-чадалап чорудары әң таарымчалыг: шын дөрбелчиннерни чедип алганы, одуруглар аралының ажылдаашкынын чоруткаңы, дүжүттү ажааганы, ону чедип алганы дээш үе-чадаларга чарар херек. Әрткен чылын чамдык ажыл-агыйларга күш-ажылдың төлевирин ынчаар чоруткаңы чогумчалыг болган — деп, эш Достак-оол чугаалаан.

Лекция соолунде семинарның киржикчилери кукурузаны өстүрериниң агротехниказынга хамаарышкан көдээ ажыл-агыйның кыска хемчээлдиг кино-чуруктарын көргеннер.

Районнун сураглыг кукурузачылары Павел Николаев («Межегей» совхоз) биле Николай Федосеенко («Кызыл партизан» совхоз) боттарының машиналары-биле «Кызыл партизан» совхозтун шелүнге ап четкен турганнар. Павел Федосеевич Николаев әрткен чылын 100 гектар кукурузаның гектар бүрүзүнден-не 524 центнер, а 20 гектар шелдүн гектарындан-на 784 центнер ногаан массаны алган. Ол бо чылын Кара-Булун ховузунга 150 гектар кукурузаны тарыыр, гектар бүрүзүнден-не 400 центнер ногаан массаны алыр хүлээлгелиг. Ол семинарның киржикчилеринге «СКГН-6В» деп аскылыг сеялканың ажылының тургузуунун дугайын чугаалаан. Механизаторнун беседазын семинарның киржикчилери улуг сонуургал-биле дыннааннар. Салдынган хөй санныг айтырыгларны ол харыылаан. Оон соонда механизатор бодунун сажалказы (олуртукчузу-биле) дөрбелчиннерни канчап чедип алырын көргүскен. Дөрбелчиннер дески болгаш шын болган. — Бир угда-ла 3 — 4 үрезиннер дүжүп турар кылып алыр дизе, үрезиннин улуг, бичезин ылгаары тергиин чугула. Ам көрдүнер бе, дески әвес, 2—3 болгаш 4—5 дүжүп турар-дыр. Үрезинни ылгааш, таарыр дисканы шилип алырга, чаштырыышкын дески болур — деп эш Николаев айтырыгларга харыылавышаан чугаалаан.

Семинарның киржикчилери эш Николаевтин беседазын дыннап, оон олуртукчузунун ажылы-биле танышкаш, «Кызыл партизан» совхозтун механизатору эш Федосеенкога чеде бергеннер. Ол «СКГН-6В» деп олуртукчулуг. Кукурузачы Николай Александрович Федосеенко әнир чылын 100 гектар кукурузаның гектар бүрүзүнден-не 314 центнер ногаан массаны алган. Ол бо чылын гектар бүрүзүнден-не 400 центнер ногаан массаны алырын хүлээнген. Эш Николаев «СКГН-6В» деп кожуглуг олуртукчу-биле шын дөрбелчиннерни чедип алырын херек кырында көргүскен. «Көрем, согун-на-дыр, дорт деп чүвезин!» деп семинарның бир киржикчизи дөрбелчиннерниң шын кылдыныны көргеш, өөрүп чугаалаан.

Кукурузачыларның район семинары организастыг болгаш бедик деңнелге әрткен.

Ынчалзажок районнун колхозтарында болгаш совхозтарында кукуруза дээш демиселде бир кончуг улуг четпес чүүлдүн дугайын ыттавайн барып болбас.

СЭКП райкому болгаш райкүүском майның 10-дан 20-ге чедир кукуруза шелдеринче өдек төгериниң шалыпчы айын чарлаан. Ындыг болза-даа «Межегей» совхозтан өске черлерде шалыпчы он хонук чоруваайн турар. Оон хараазы-биле районнун колхозтары болгаш совхозтары шалыпчы он хонукта 11 мун тонна өдекти кукуруза шелүнге төгер тургаш, майның 13-ке чедир чүгле 4 мун тонна өдекти теп алган. Бо чорук болза кукуруза шелүнге өдек төгери дээш шалыпчы он хонукту ажыл-агыйның удуртукчулары болгаш партия организациялары чогуур кичээнгейге албаанының түннели болур. Колхозтарда болгаш совхозтарда белеткээн өдек болгаш ону шелдерге сөөртүп чедирер техника четчири-биле бар. Өдек төгериниң шалыпчы он хонуун күүседири — кукурузаның бедик дүжүдүн чедип алырының кол негелделериниң бирээзи болур.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

Сагыш-сеткилдиң илерээшкини

ССРЭ-нин Дээди Совединин бешки сессиязынга Совет чазактың баштыны эш Н. С. Хрущевтун илеткелин Улуг-Хем районнун ажыл-ишчилери бүдүрүлге, албан черлеринге, колхозтар төптеринге болгаш «УТКА 25 чылы» совхозка, часкы хову турлагларынга, фермаларга массалыг митинги хуралдарга таныжып эртип турар.

Амгы үеде 57 кезек черлерге 3500 ажыг кижи киржикчилиг митингилер болгаш чоннун массалыг хуралдары әрткилээн, аңаа санал берип чүве чугаалаан ажылчыннар, колхозчулар, интеллигентилер, Совет чазактың, Коммунистиг партиянын хүн бүрүде сагыш салыышкынынга өөрүп, тайбынның политиказын деткип, аңаа харыы кылдыр бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар.

«Х Улуг Хурал» колхозтун Оттук-Дашта фермага болган хуралга ферманың мурнакчы саанчызы Тамара Маны-Хая санал бергеш:

— Совет чазакка сеткилимнин ханызындан өөрүп четтиргенимни илереттим. Бо төөгүлүг болуушкунга алдар кылдыр бир инектен-не чылда 1500 литр сүттү саап алыр деп мурнунда алган хүлээлгемни өскертип, инек бүрүзүнден-не 2200 литр сүттү саап алырымны хүлээндим— дээн. «УТКА 25 чылы» совхозтун саанчызы Сат Адамаа инек бүрүзүнден-не 3000 литр сүттү саарын хүлээнип, кижи дугайында сагыш салыышкын дээш төрәән Совет чазакка, Коммунистиг партилга совхозтун ажылчыннарының мурнундан өөрүшкүүн илереткен.

Шагаан-Арыгның № 515 оруксажыглалының участогунун ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралынга дарган С. Мельниченко:—Дээди Советтиң сессиязының материалдарын бүрүнү-биле деткип, хүн нормазын 125—130 хуу күүседирин хүлээнген. Ол-ла коллективтин тудугжулар бригадазының бригадири Н. Яракцин чыл планын 140 хуу күүседирин хүлээнип, АКШ-тың шериг самолёдунун бистин чуртувустун ыдыктыг кызыгаарын үрәән әәәргек өнчүк-чөнгөөзинге удурланыышкынын илередип, бо дугайында Н. С. Хрущевтун Дээди Советтин мурнундан агрессорларга кылган шыңгыы сагындырыынга каттыжарын бүгү тудугжуларның мурнундан саналдаан.

Шагаан-Арыгның эмнелге коллективинге болган 50 кижи киржикчилиг хуралга кезип эмнээр эмчи Н. Ш. Макогонов мынча дээн:

— Мен әрткен чылын чаа сургуул доозун келген мен. Эмчи болуп совет кижилерни эмнээр арганы менээ Коммунистиг партиям. Совет чазаам берген. Амгы сессияның материалын мен ханызы-биле өөренип, дуржулгалыг эштерден арга-сүмени ап тургаш, совет кижилерниң кадыкшылы дээш бүгү-ле күжүмнү үндүрүп ажылдаар мен дээн.

Сессияның материалын районда партия, комсомол чырыдыышкынының бөлгүмериниде өөренип эгелей берген болгаш таныжылга ажылы үргүлчүлеп турар.

Ч. ДОНГАК.

Бо чылда чүүлдерден

Москва хоорайның улус ажыл-агый чөвүдели «Темп-22» дээр чаа телевизорну массалыыбиле кылып үндүрериге белеткээн. Ол болзу көргүзер чүүлдериниң бүгү өскериг ол олчаан дамчыдар аппарат болур. «Темп-22» өңнүг дамчыдылгаларны кылырының шылгалдаларын чедишкиниг эрткен. Бо 1960 чылда ындыг телевизорларны баштайгы бөлүүн кылып үндүрер.

Чурукта: инженер Юрий Попов болгаш лаборант Валентина Кубанова олар «Темп-22» деп телевизорнуң чанында.

Фото В. Куновтуу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Кызыл туктуг тудугжулар бригадазында

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» көдээ ажыл-агый артелинде Михаил Иванович Бабылев удуртқан тудуг бригадазы районда мурнакчы ажылдыг бригадаларның бирээзи.

Чеди чыл планының ийиги чылында колхозтуң тудугжуларының мурнунда чиик эвес соруага салдынган. Бо чылын план ёзугаар колхозка чурталганың ийи квартиралыг 10, бир квартиралыг 10 бажыннарын, 250 олуттуг бир клубту, чунар бажынны, хлеб быжырар черни тудуп тургузар болгаш чурталганың 10 бажыннарын септеп, 20 бажыннарны крышалаар. Кайызынга-даа 1000 баш хой кирер ийи кажааны. бир бызаа кажаазын, ол ышкаш саалда залын тудуп тургузар.

Бо чаа тудугларга хереглээри-биле колхозчу тудугжулар 3780 кубометр тудуг материалдарын белеткээн болгаш ооң 3280 кубометрин тудуг участоктарында сөөртүп чедирип алган. Ыяш дилер ажылда ажылдап турар тудугжулар 970 кубометр дилиг материалдарын дилип белеткээннер.

1960 чылдың баштайгы дөрт айларының дургузында колхозтуң тудуг бригадазының кежигүннери тудуг талазы-биле элээн ажылдарны кылган. Бирги кварталда тудуг бригадазы районуң колхозтарының тудуг бригадаларының аразында калбарган социалистиг чарышка бирги черни эөлеп, партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң тудуг бригадаларының аразынга шилчиир кызыл тугун чаалап алгаш.

Эрткен дөрт айларда бригада чурталганың ийи квартиралыг 3, бир квартиралыг 7 бажыннарын туткан болгаш 9 эрги бажыннарның септелгезин кылган. База уруглар яслизиниң септелгезин доскан.

Мал кажааларындан 1000 баш хой кирер бир улуг кажааны туткан. Ол кажааны хойну сакманныг аргабиле ажаарынга таарыштыр туткан. Хаван турар чайгы лагерьни болгаш механиктиг арга-биле инек саар тускай установкалыг инектиң чайлаг лагерин база тургускан. Инек саалдазының механиктиг установказының шенелде ажылдарын чорудуп турар болгаш инектиң ол чайлаг лагери удавас ажыглалга кирер.

Ооң-биле кады колхозчу тудугжулар 24 орунну эмнелге пунктузунуң кол тудуун доозуп, ам ооң иштики кылыгларын чорудуп турар. Эмнелге пунктузунуң бажының бүс-биле изидер кылдыр таарыштыр тургузуп турар.

Колхозтуң тудугжуларының аразында мурнакчыларның саны хүн бүгү өзүп турар. Бызанчылар К. Тамба, Ш. Хуурак, Д. Щербаков, Сумуна, ыяш дилдирикчилери И. Андреев, И. Чымба, В. Чуруктаа, ыяш сөөртүкчүлери Е. Белых, Т. Энгежик, Т. Самбыы олар боттарынга онаашкан ажыл нормазын хүн бүрүде 160—180 хуу ажыр күүседип турар.

Колхозчу тудугжулар ССРЭ-нин Дээди Совединиң бешки сессиязының шиитпирлерин танышкаш, чеди чылдың ийиги чылында тудуг талазы-биле сорулгаларын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнип, улам сорук кириишкиниг ажылдап кирипкеннер.

К. БИЧЕ-ООЛ.

Эки шынарлыг хлебти чонга

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозта хлеб быжырыкчызы эш Очур-оол колхозтуң янзы-бүрү адырларында ажылдап турар колхозчуларны хлеб-биле үзүктел чок хандырып, күженишкиниг ажылдап келген.

Колхозтуң ажыл-агыйы чыл бүрү езуп турары-биле кады колхозчу ажыл-ишчилериниң саны база көвүдеп турар. Ынчангаш чоннуң хлебке негелдезиг улгаткан. 1958 чылда Очур-оолга дузалажыры-биле Дарыйны өөреникчиледип ажылдадып каан.

— Ам мээң ажылым чиигээн. Чүге дээрге, менээ дузалажыры-биле быжыглаан Дарый бодунуң чүткүлдүү-биле ай-даа четпейн хлеб быжырарынга өөрени берген. Бистер ам ийилээн эөлчежип ажылдап турар бис—деп Очур-оол чоргаарланып чугаалап турар.

Колхозтуң ажыл-агый адырларының ажыл-ишчилерин, колхозчуларны, ийи столоваяны болгаш школа, эмнелге черлерин хлеб-биле үзүктел чок хандырар дээш хлебти хонукта 4 катап быжырып турар бис. Эң ылаңгыя часкы тарылга кампаниязының үезинде хову бригадаларны хлеб-биле үзүктелдирбейн хандырары бистиң хүлээлгевис болуп турар деп хлеб быжырыкчылары чугаалап турарлар.

Очур-оол чүгле эки хлеб быжырыкчызы эвес, харын аъш-чемнин янзы-бүрү ассортиментилерин амданныг кылыр талазы-биле бодунуң арга-сүмезин суурда столоваяларның поварларынга берип, практиктиг дузаны чедирип турар. Колхозчуларны хлеб быжырарынга болгаш амданныг чем кылырынга өөредип, чоннуң хүндүткелин ол чедип алган.

Б. БАРБА.

„Олча-даа улуг-ла“

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң бо чылдың февральда болган отчёттуг хуралы колхозчуларның сеткилин кончуг өөрткен турган. Колхозтуң акша орулгазы-даа, ажаап алган тараазы-даа мурнунда кайы-даа чылдардан арбын деп илеткелге үнген. Ынчангаш колхозчуларның ажылдаан күш-хүнү бүрүзүнге 2 кг тараазы, 6 рубльди берип болур деп баштаар черниң киирген отчет илеткелин колхозчулар бир үн-биле бадылаан.

Колхозчуларның өөрүшкүзү аажок. Чамдык элээн улгады берген, «ийи-бирээни» апкан колхозчулар хуралдың залындан дашкаарлап, кудумчуга үне бергеш, «олча-даа улуг-дур» дижип, улам немеп ап турганнар.

Ооң бээр үш ай чыгаан. Колхозчулар 2 кг тараазын-даа, 6 рублин-даа четче албаннар. Чүге дээрге, колхозчуларга ынчаар бериптер тараада, акша-даа колхозта четпес болган, харын тараа культураларының 110 тонна үрезини четпес болганы часкы хову ажылы эгелээр четкенде илереен болгай. Ол болза хову бригадаларының бригадирлери Очур-оол Балчый, учётчиктер Даваа, Кызыл-оол, Дуран-оол оларның колхозтуң баштаар черин болгаш колхозчуларны хей черге өөртүп, мегелээниден болдунган. Колхоз баштаар черинин даргалары, сан ажылдакчылары моны хынавайн, отчётка агаардан куруг сан киирип турганы шын эвес.

Шынап-ла, үлежир тараа, акша орулга четпес турда, колхозчуларга күш-хүнүнүң төлевирин ооң улгатырганынын херээ чүү? Ол дээрге колхозчуларга төлээр өре болуп артып каар апаар. Колхоз баштаар чери мону бир аай шиитпирлээри негеттинип турар.

В. КАЛЗАН.

КУУЛАР ДАГБЫНЫҢ ОРГАНИЗАКЧЫ АЖЫЛЫ

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда хереженнер чөвүлелиниң ажылын сүт-бараан фермазының учетчиги Куулар Дагбы ам алды чылда удуртуп келген.

Эш Дагбы бодунуң ажылдап турар фермазында хереженнериниң күш-ажылын үлегерлиг организастап турар. Ферманың арыг-шевер байдалы эки тургустунган. Саанчы бүрүзү солуп кедер халаттарлыг, инек саарда олурар стулдарлыг. Рязань областың хереженнериниң мурнакчы дуржулгазын саанчыларга таныштырар, оларның социалистиг хүлээлгелериниң күүседезин организастаар болгаш түннелдерин үндүрер талазы-биле улуг ажылды ол чорудуп келген. Ооң түннелинде ферманың сүт саалдазының деннели элээн бедээн, эрткен чылдың 4 айларында эъткир-сүткүр инек бүрүзүнден ортумаа-биле 300 кг сүттү саггаан болза, бо чылдың ол-ла үезинде 331 килограммны саап алган. Мурнакчы саанчылар Матпадак, Докпак, Оюу 420—530 кг чедир сүттү сагганнар.

Колхозчу араттарның культурлуг амыдырал-чурталгазының деннелин улам бедидер хемчеглер талазы-биле СЭКП обкомунуң V пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш хереженнер Чөвүлели колхозта партия организациязының удуртулгазы-биле сөөлгү үеде улуг ажылды чорудуп турар. Эш Дагбы бо чугула ажылга интеллигенцияның, башкыларның, эмнелге ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң, активчилериниң күжүн үргүлчү сырый организастап турар. Хереженнер Чөвүлелиниң чанында янзы-бүрү бөлүгүмнер тургустунгулаан. Оларның ажылын башкарарынга эштер Чыртак, Чанчымаа, Нозын, Долума болгаш өскелер-даа идепкейлиг киржип турарлар. Ол бөлүгүмнериң киржикчилеринден 110 ажыг кижи хлеб быжырарынга, 120 кижи янзы-бүрү угулээлар кылырынга саат чок кылдыр өөренип алганнар.

Колхозта уруглар яслизи доктаамал ажылдап турар чорук ниитинин бүдүрүлгезинге не хереженнериниң ажылдаарының таарымчалыг байдалын хандырган. Ам ында чүс ажыг уруглар хаара туттунган. Ооң эргелекчизи Монгуш Чыртак ада-иелериниң деткимчезинге даянмышаан, уругларны кадык-шыырак кылдыр доруктурар, культурлуг аажы-чанга кижизидер ажылды багай эвес чорудуп турар. Ол колхозта Эрги-Барлык чеди чыл школазының өөреникчилери боттарының мастерскаязынга яслиниң чагыгларын күүседип, янзы-бүрү ойнаарактарны белеткеп берип турарлар.

Часкы тарылга ажылдарынга колхозчу хереженнериниң киржилгезин эш Дагбы багай эвес организастаан. Дыка хей хереженнер хову турлагларында, огород шөлдеринде бүгү тараажылар-биле кады хайныышкыныг ажылдап турар.

Төрээн суурун чаагайжыдып, аңаа янзы-бүрү ыяштарның, чадаг үнүштерниң тарылгазын калбартыр, чурталга бажыннарының арыг-шевер байдалын улам-на экижидер, ылаңгыя бажың бүрүзүн огородтуг болдурарын чедип алыр дээш хереженнериниң шимчээшкинин ооң чөвүлели амгы үеде улам-на калбаа-биле организастап турар.

С. ЯМБИЛЬ,
СЭКП райкомунуң хереженнер өртүүнүнге ажыл чорудар килдизиниң өргелекчизи.

Күш-ажылды чөп организастаар

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң тус-тус участоктарының ажылдарында хереженнериниң киржилгези улуг. Эрткен чылын 390 чыгам кижи 55200 ажыг күш-хүнүн ажылданнар.

Чеди чылдың бирги чылында алган социалистиг хүлээлгелерин дыка хей хереженнер мурнакчылар ажыр күүседиклээн. Бо чылын хойжулар Төгүс, Сырбык, Дивестээн олар төрүүр чүс хойга онаштыр 110—140 хураганны өстүрерин, хой бүрүзүнден-не 2,5 килограммдан эвээш эвес дүктү кыргып алырын хүлээнгеннер. Хойжулар амга чедир төрээн хойларының хураганнарын бүрүн камгалап алган.

Боттарынга быжыглаан эъткир-сүткүр инек бүрүзүнден чылда 1300—1500 кг сүт саар хүлээлгезин эштер Чудур, Нанзал, Чылбак, Дүүжүкпен, Севилбаа, Дүдүк дээш өскелер-даа багай эвес күүседип турарлар. Бо чылын тудугга хереглээр 70 мун туйлбу, 50 мун саман белеткээр хүлээлгезин хереженнер тудугжулар шагда-ла күүседип өгелей берген.

Ындыг болза-даа ниитиниң бүдүрүлгезинге хереженнериниң киржилгези ам-даа четпес организастаттынганындан эрткен чылын 90 ажыг хереженнер күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн, а 50 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн болган. Бо чоруктуң колдуг чылдагааны болза колхозта хереженнер чөвүлелиниң (даргазы М. Топуй-оол) ажылының четпези-биле тайылбырлаттынар. Хереженнериниң хурал-суглазын чөвүлел кончуг хаая чыылдырып келген. Колхозта уруглар яслизи чүгле часкы, күскү кампаниялар үезинде ажыттынар чорук не хереженнериниң доктаамал ажылдаарынга таарымчалыг байдалды хандырбайн турар.

Районнуң база бир улуг колхозунуң хереженнериниң ортузунга чорудар ажылда үстүнде ышкаш четпестерни дарый чайладып, чеди чылдың ийиги чылының планныг сорулгаларын күүседиринче колхозчу хереженнериниң күжүн улам-на сырый организастаары чугула.

Хереженчоннуң күш-ажылын чөп организастап, оларның доктаамал ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары колхоз баштаар чериниң болгаш Бора-Тайга көдээ Советтен улуу-биле негеттинип турар.

М. ЧАРТАН-ХУНА.

ОБЛАСТЫҢ РАЙОННАРЫНДА БИРГИ ЧАРТЫК ЧЫЛДА ЭЪТ, СҮТ САДЫП АЛЫЫШКЫНЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРНИҢ КҮҮСЕТТИНИП ТУРАРЫ

(1960 чылдың май 10-да, хуу-биле).

Районнар	Эът	Сүт
Тожу	111,5	52,1
Сүт-Хөл	69,8	16,2
Бии-Хем	36,5	42,1
Чөөн-Хемчик	23,7	39,1
Барыын-Хемчик	21,0	30,7
Каа-Хем	18,0	54,8
Чаа-Хөл	17,6	44,6
Таңды	15,2	49,5
Улуг-Хем	13,5	38,2
Бай-Тайга	13,1	24,2
Өвүр	11,4	18,8
Эрзин	4,8	43,9
Тес-Хем	2,8	15,4

Областа ниитизи-биле эът садып алыышкынының талазы-биле хүлээлге 21,1 хуу, сүт талазы-биле—41,2 хуу күүсеттинип турар. Сөөлгү он хонукта область эът садып алыышкыны чүгле 1,2 хуу немей өскен турда, Тожу район 45,9 хууну немээш, чартык чыл планын 111,5 хуу күүседип, мурнакчы болуп турар.

МАЛДЫҢ ЭР, КЫЗЫН АҢГЫЛААР

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң № 1 хой ажылының фермазының хойларының эр, кызын аңгылаваан, холуй тургузуп турары таарымчалыг өвес. Чижээ, хойжу Даржаанын төрүүр хойларының аразында 46 ирт, Эрегениң хойларында 10 ирт бар болгаш эрткен чылгы 30 ажыг хураганнарны тускай кадатче үспээн. Ол ышкаш Аландының өшкүлериниң аразында 95 серге бар.

Малдың эр, кызын холуй тургузар хамаан чок, харын уксаазын, өн-чүзүнүн безин барымдаалап үзери негеттинип турар болгай. Бир өвес ол ирттерни, сергелерни тускай үзүп, семиртилгеге тургускан болза, эът бүдүрерине улуг немере болур ийик. Бо дугайын колхозтуң баштаар чери болгаш зоотехниктер хереккe албайн турары шын өвес.

И. ДОРЖУ.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Районнуң тос школаларының чанында болгаш база 460 школачы уруглар дыштаныр колхозтар аразының пионер лагерьлерин тургузарының дугайын Каа-Хем районнуң улус өөредилге киздизи болгаш улус чырыдыышкын ажылдакчыларының профэвилелиниң район комитеди колхозтар баштаар черлери-биле дугурушкан. Ол ажылдарның белеткелин чорудуп эгелей берген.

Ол ышкаш Каа-Хемниң колхозтары школалар тудуун боттарының күсели-биле тудуп бээр дугайында эгелекчи кыйгырыгны үндүрген болгай. Каа-хемчилер ол кыйгырыын чедишкиниг боттандырып, Ильинка, Бүрен-Бай-Хаак, Кунгуртуг суурларда ийи хаът школаларның тудуу дүрген темпилиг чоруп турар.

Ю. Доржу.

• • •

Колхозчу Сал Чыргал биче оглу-биле аар аарыгта таварлажы берген. Колхозта эмнелге салбырының эргелекчизи эш П. Широхов аараан адашкыларны эмнелгеге чыттырып алгаш, эмнеп өгелээн. Күженишкиниг эмнээнинин түннелинде адашкылар айыылдыг аарыгдан сегип, өкирээн.

П. Широхов Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозка ажылдаа-ла үр болбаан. Чонга эптиг-ээлдек, онаашкан ажылынга кызымак аныяк фельдшерни колхозчулар мактап чугаалажып турар апарган.

Б. Зрии.

• • •

Кол Күжүнге Темчековна Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозтун эмнелге салбырынга алды чыл дургузунда аштакчылап ажылдап келген. Ол эмнелгениң ишти ургулчу арыг-шевер чыдар. Кужунге эмчилериниң идегелдиг дузалакчызы апарган. Эмнелгениң ажылдакчылары болгаш чон ону аажок хүндүлээр. Чон ону көдээ Советтин депутадынга сонгуп алган. Ол бодунуң депутат хүлээлгезин эки күүседип турар.

Х. Чолдак-Серен.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык ортумак школазының столоваязы районда база бир эки ажылдыг столоваяларның бирээзи. Дуржулгалыг повар коммунист эш Часкал ында чеди чыл дургузунда ажылдап турар. Дузалакчы повар комсомолчу Бүрүнмаа, хлеб быжырыкчызы Денземаа оларның эки ажылы школа коллективинге билдингир.

Ол столоваяның кылып турар чемнериниң шынары эки. Столоваяның ажылдакчылары өөреникчилерни экзамен үезинде хүндө дөрт катап чемгерип турар.

О. Өктен-оол.

• • •

Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тыванын 5 чылы» колхозтуң тудуг бригадазының эш Часыдакка баштаткан бөлүк тудугжулары сес өрээл чаа школа тудуунуң ханазын дооскаш, дээвирин салып кылып турар. Чаа школа тудуунга бызанчылар Данзы-Белек, Анай-оол, Ачыл-оол, Бижик Байыр, Амырдин, Саная олар хүнде кылыр нормазын 150—200 хуу күүседип, мурнакчы ажылдап турар.

М. Чүлдүм.

ЧАА ДЭЭРБЕ

Чадаана хоорайда күчүлүг чаа дээрбеник тудуун чоокта чаа дооскаш, ажыглалга киирген. Ол далган дээрбезин областың барыын талакы районнарының хереглелин бүрүн хандырып шыдаар болгаш чонга бедик шынарлыг далганны бээр.

Чурукта: чаа дээрбениң бир салбырында.

Фотозу В. Лутковтуу.

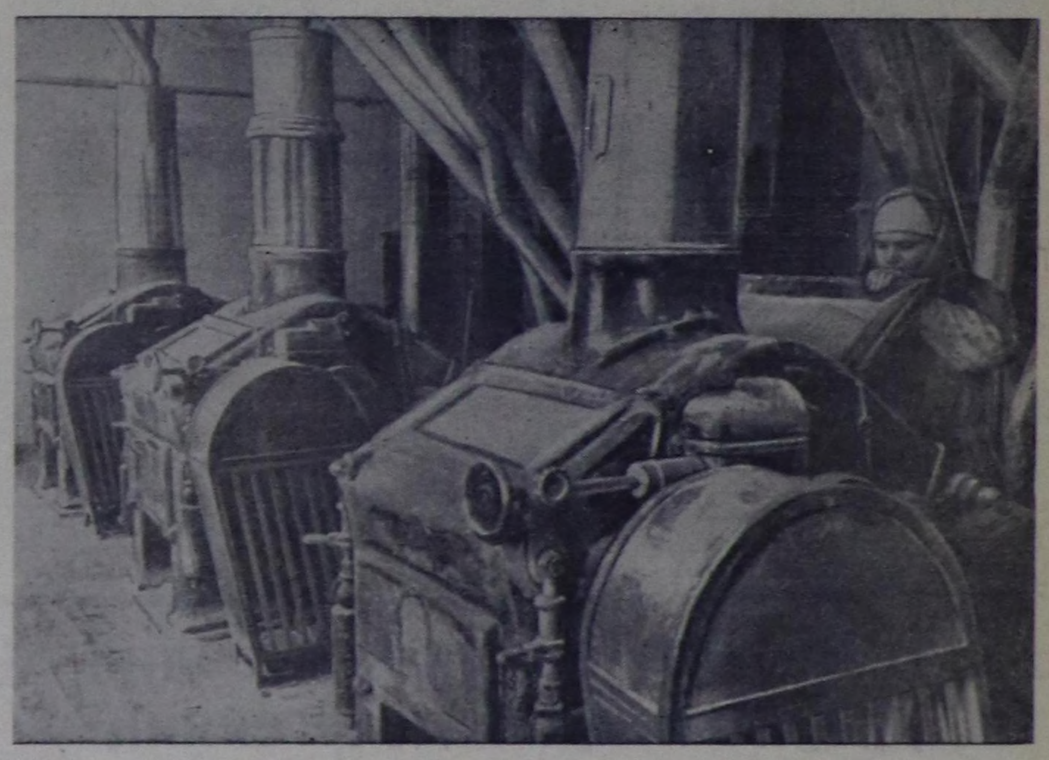

Хүн бүрүнүң оперативтиг удуртулгазы чокта

Чеди чылдың ийиги чылында улус ажыл-агыйын болгаш культураны хөгжүдер талазы-биле областың ажылчы чоннарының мурнунда тургустунган улуг сорулгаларның чедишкиниг күүсеттинери бюджеттин өй-шаанда күүседезинден, бүгү бүдүрүлгелер, албан черлери болгаш организациялар сан-хөө, бюджет чурумун шыңгыы сагыырындан дыка хамаржыр. Организациялар бюджетке киирер төлевирлериниң доктаатты-нган хуусааларын шыңгыы сагып күүседир болза чүгле ынчаарда өбластың ажыл-агыйын болгаш культуразын хөгжүдер талазы-биле планда көрдүнген бүгү хемчеглерни үзүктелишкин чокка акшаландырарын хандырып болур.

Сүт-Хөл районнуң албан, организация черлериниң чамдык удуртукчулары бюджеттин мурнунга боттарының хүлээлгезин өй-шаанда күүседириниң чугула ужур-дузазын чедир үнелеп көрбейн турарлар. Чижээ, 1959 чылдың дургузунда Сүт-Хөл райпозу Күрбанкының салбырында бодунуң агар санынга акша-хөренгилери бар турда безин арыг ажыктан тыртар олча-ажык үндүрүүн бюджетче шилчидерин үргүлчү саададып келген. Эрткен чылда райпонун бюджетке шилчиткени 288 мун рубльдің чүгле 37,5 мун рубль доктаатты-нган хуусазында кирген. 1960 чылдың январь 1-де турганы-биле алырга, ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан тырткан 15.840 рубль түнүүг үндүрүг төлевирлерни бюджетче шилчитпейн чыл ажыргаы илереен.

Районнуң септелге-тудуг конторазы үндүрүглерни шилчидериниң чурумун үреп, 4 мун рубль ажыг олча-ажык үндүрүүн шилчитпейн саадаткан.

Бюджет-биле санажылгаларны ийиги чергениң херээ кылдыр саанап, бодунуң албан черинин эргежыктарын күрүнеиниң ниити эргежыктарындан бедик көөр болгаш хуузунда дужун хараар ындыг удуртукчулар албан, организация черлеринде ам-даа бар дээрзин бо-даа өске-даа фактылар херечилеп турар. Ол хоралыг практика бюджетке эргежок чугула акша-хөренгилерни өй-шаанда киирериге, ындыг болганда сонгаарлаттынмас хемчеглерни акшаландырарынга таарымча чок саадарларны чедирип турар. Ынчангаш ол хоралыг практикага удур шиитпирлиг демиселди чорудар херек.

Сан-хөө талазы-биле бодунуң сагылга-чурум чок чоруу-биле бодунуң бүдүрүлгезинге каражаны база чедирип турар дээрзин ол удуртукчулар утпаан болза чогуур турган ийик. Бюджет-биле санажылганы саадаткан организациялар төлелгелериниң хуусазының эртиргени дээш онаар хей түүнүг хөөнү база ылавыла төлээр болгай, ол дээрге бүдүрүлге черинге шуут каража-дыр. Коллективтер эки ажылдан турза-даа удуртукчуларының хазрыысалга чок чоруунуң уржуу-биле олар каражаг таваржып, ажылының көргүзүлгериниң шынары кудулап турар ышкажыл.

Районда төлелге чурумунуң багай турар байдалы дээш харыысалганы Сүт-Хөл райфозунуң хүлээри база-ла чугаа чок. Чүге дээрге райфо бюджетке киирзе чогуур түннерни организацияларның санажылга агар сан нарындан албан-биле ушта бижидип. төлеттирер дугайында хоойлу ёзугаар тывыскан эргезин ажыглавайн турар болгаш сан-хөө, бюджет чурумунуң үрекчилери-биле эптежип, ыяавыла төлеттиреринин доктаатты-нган хемчеглерин оларга хамаарыштыр боттандырбайн келген.

Бо чылын районда көдээ ажылагый үндүрүүнүң болгаш бот-онаалганың хөренгилериниң чыылдазы база-ла багай чоруп турар. Сүт-Аксы болгаш Бора-Тайга көдээ Советтерде үндүрүгү төлээриниң баштайгы хуусазы март 1-де эрткен болза-даа 406 ажыл-агыйлар азы бүгү өрегелериниң 80 ажыг хуузу көдээ ажылагый үндүрүүн мынчага чедир төлеваан. Бо ийи көдээ Советтерде 30 ажыл-агыйлар 1958 чылдын, а 52 ажыл-агыйлар 1959 чылдың көдээ ажыл-агый үндүрүүн төлеваан. Ботонаалганың акша-хөренгилериниң киирилдези кандыгыл дизе, бо чылдың апрель 1-де турганы-биле алырга, ол төлевир талазы-биле чедир төлеваан түннер 12 мун рубль болуп турар.

Чондан тыртар үндүрүглериниң киирилдезинин мындыг чедимче чок түннелдиг болуп турарының чылдагааны болза, күрүнеиниң мурнунга үндүрүглер талазы-биле хүлээлгелерин өй-шаанда күүседириниң политика болгаш экономика талазы-биле ужур-дузазының дугайында хамаатыларның ортузунга тайылбыр массалыг ажылды чорутпайн турарында болур.

Ол районнуң харылаа конторазының начальниги эш Глухов, СЭКП райкомунуң инструктору М. Досуп-оол, Төп статистика өргелелиниң район инспектору эш Темереков болгаш өске-даа удуртукчу ажылдакчылар безин боттарының төлээр үндүрүглерин өй-шаанда төлевейн хоойлуну каржызы-биле үреп турарлар.

Районда чондан тыртар үндүрүглерни онаар үезинде ол талазы-биле хоойлуну үреп турарының хей санныг фактылары база илереттинген: хуузунуң ажыглалында турар малының баш саны доктаатты-нган нормадан ажыг ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ажыл-агыйларына көдээ ажыл-агый үндүрүүн хуу ажылдыгларга доктаатты-нган хемчээл-биле онаар ужурлуг турда, колхозчулар-биле бир дөмей онаап турган таварылгалар бар болган. Чижээ, 2 инектиг, 23 хойлуг О. Мунзукка, бир аъттыг, 2 инектиг, 5 өшкүлүг О. Өлчей-оолга көдээ ажылагый үндүрүүн колхозчулар-биле бир дөмей онааган.

Өг-бүлезиниң күш-ажыл кылып шыдаар кежигүннери күш-хүннериниң доктаатты-нган минимумун чөптүг чылдагаан чокка күүсетпээн колхозчуларның ажыл-агыйларына көдээ ажыл-агый үндүрүүн эвээжеткен хемчээл-биле онаап турган. Чижээ-лээрге, Киров аттыг колхозта К. Сарыг-оол, С. Доржу, М. Сандан болгаш өскелерге-даа көдээ ажыл-агый үндүрүүн 50 хуу улгаттыр онаар ужурлуг турда оларга ак-сеткиллиг ажылдап турар колхозчулар-биле бир дөмей үндүрүг онааган.

Ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан үндүрүглерни тыртарда (райпо, райэмнелге), а ол ышкаш тудуг үндүрүүн болгаш чер ренгазын организацияларга санап онаарда хоойлуларны база үреп турар.

Чамдык көдээ Советтер бот-онаалганың акша-хөренгилерин чарыгдаарда сан-хөөнүн чурумун каржызы-биле үреп турарының фактылары амдаа чайлаттынмаан. Чижээ, Бора-Тайга көдээ Совет хамаатыларының ниити хуралының шиитпирин үреп. бот-онаалганың акша-хөренгилерин көдээ Советтиң септелгезинге болгаш одаар ыяш белеткелинге чарыгдап турган. Сүт-Аксы көдээ Совет бот-онаалганың акша-хөренгилериниң күселиби-биле кино-чурук көөрүн организастаан, бюджеттиң чурумун база үреен.

Сүт-Хөл районда сан-хөө, бюджет ажылының чамдык адырларында илереен бо улуг четпестер болза райфо болгаш чамдык көдээ Советтер күрүнеиниң бо чугула хереен харыысалга чок көрүп, хоойлу-дурумну үреер чорухтарны болдуруп. боттарының мурнунда тургустунган сорулгаларын чедишкиниг шиитпирлээрин хандырбайн турар дээрзин херечилеп турар-дыр.

Районнуң удуртур организациялары бюджеттиң күүселдезинде бар четпестерни кыска хуусаада чайладыр болгаш бюджеттиң орулга планын күүседир төлээде сан-хөө, бюджет ажылынга хүн бүрүнүн оперативтиг удуртулганы хандырып, ону бодунуң контролюнга алыры чугула негеттинип турар.

В. ЦЫПКИН,
Облфонун улуг инспектору.

ССРЭ биле Финляндиянын аразынга шериг корабльдерилиҥ барып келчири

Бо чылдын июль-август айларда ССРЭ биле Финляндиянын аразынга шериг корабльдери-биле эп-найыралдын барып келчиишкини болур. 5 судполардан тургустунган фин корабльдер отряды июльдун 25-тен 29-ка чедир үениҥ дургузунда Ленинградка келир. Фин корабльдерниҥ отряды-биле кады Финляндиянын шериг-далай күштериниҥ командылакчызы контр-адмирал О. Т. Койвисто Ленинградка келир. Ийи совет миноносецтер августун 5-тен 9-ка чедир Хельсинкиге баар.

Кубачылар чүүлдүгзүнүп турар

ГАВАНА. СЭТА-ныҥ корреспондентизи Чигирьниҥ дыннадып турары болза: Куба биле Совет Эвилелиниҥ аразында дипломаттыг харылзааныҥ катап тургустунганын куба ажылчы чоннар чүүлдүгзүнүп турар. Кубаныҥ тускай хамаарышпас чоруунун быжыкканынын херечизи болган ол базым болза, совет болгаш куба улустарнын аразында найыралдын быжыгарынга баран болур болгаш бүгү-ниити тайбыныҥ херээнге чугула салыышкын болур дээн утка Кубаныҥ янзы-бүрү профессиялыг кижилериниҥ болгаш организацияларынын май 11-де үнген «Нотисиас де Ой» солунда парлаттынган хөй санныг медеглелдериндe бижиттингилээн.

Совет-куба дипломаттыг харылзаанын тургустунганынга өөрүшкүлүг байыр чедирбишаан, Кубаныҥ медицина ажылдакчыларынын национал федерациязынын айтып турары болза, Куба амгы үеден эгелээш тускайлаҥ күрүне болуп, чер делегейниҥ бүгү улустарга тайбын дээш база найырал дээш демисежип турар чурттар-биле болгаш улустар-биле чангыс одуругда турушкан.

Совет Эвилели—Кубада революцияны улуг өөнүү болгаш оон-биле дипломаттыг харылзааны тургусканы революсчу Кубаныҥ делегейге туружун быжыдып турар деп ол федерацияныҥ медеглелинде демдеглээн.

Пароход өртээлиниҥ чүдүрүкчүзү Карлос Дуке Фуэнстестин чугаалааны болза: «Бир эвес делегейниҥ бүгү-ле чурттары-биле бистиҥ садыглажылгавыс хөгжүп-ле турар болза, өнстер кеззеде ажылдыг болурувус биске билдингир. ССРЭ-биле дипломаттыг харылзааныҥ тургустунганын бис өртээлдериниске байырлап эртиргилээн бис, чүге дээрге биске ол дээрге чаагай чорук-тур».

«Куба биле ССРЭ-ниҥ аразында дипломаттыг харылзааныҥ чогумчааны болза улустарныҥ тайбын чүткүлдериниҥ тиилелгези, чурттарныҥ аразында дем каттыжылгазынга ажыктыг шиитпир болур. Бодунуҥ төөгүзүнүн бо кайгамчыктыг үеинде бодунуҥ хамаарышпас болгаш тускайлаҥ чоруун хевээр артырарынга бүгү улустарныҥ деткимчези эргежок чугула болуп турар Куба бурунгаар кайгамчык улуг базымны кылган. Бүгү патриоттарны болгаш бүгү ак-сеткилдиг кижилерни ол өөретпес арга-даа чок» деп Гаванада экономист Карлос Ариас медеглээн.

Н. В. Попованы АКШ-та чеде бергени

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тын көскү хөй-ниити ажылдакчызы Р. Даулингтиҥ чалаанын өзугаар даштыкы чурттар-биле найыралдын болгаш культурлуг харылзаалардын совет ниитилелериниҥ Эвилелинин президиумунуҥ даргазы Н. В. Попова май 11-де Нью-Йоркта чеде берген. Н. В. Попованы аэродромга ССРЭ-ниҥ КНО-да доктаамал телээлекчизиниҥ оралакчызы Г. П. Аркадьев, дээрги Р. Даулинг кадайы-биле, АКШ-тын херээженнериниҥ национал чөвүлелиниҥ оралакчы президентизи херээжен дээрги Д. Стетен, АКШ-та совет элчин чериниҥ болгаш ССРЭ-ниҥ КНО-да доктаамал телээ чериниҥ ажылдакчылары, совет болгаш даштыкы журналистер утказаннар.

АКШ-ка бодунуҥ бо чоруунун үеинде Н. В. Попова чурту кезий эргиир.

Төлептиг харыы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Совет болгаш даштыкы журналистер-биле ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниҥ Даргазы Н. С. Хрущевтун беседазы Румын Улус Республикада улуг сонуургалды болдурган. Н. С. Хрущевтун беседазынын тодаргай допчуладын бүгү румын солуннар парлаан.

«Либерера» солун Совет Эвилелинге удур АКШ-тын агрессочи үүлгедиишкинин дыннаппышаан, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун күштелдиреринче угланган өнчүк-чөңгээлиг ол чоруукка оон организакчылары дыка-ла үр үеде уттундурбас төлептиг ойтур шавыышкынны алган деп демдеглээн.

СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРДА

Улан-Баторнуҥ радиостанциязы

Чөөн таладан Улан-Баторже чоокшулап чеде берген кижи бүрүзү Хон-Хор деп черде дээр шаар үнгүлей берген антенналарны болгаш радио төвүнүн карак чылчырыктаар ак бажыңнарын көрүп каар. Ол дээрге таварылга эвес болдур ийин—чүгле бүдүн чартык чылдыҥ мурнунда маная, найысылалче кирер дээш дыштанып турар теве чиңнерин көрүп болур турган.

Кыска үениҥ дургузунда бо черге кончуг улуг радио төвү тургустунган, аңаа В. И. Ленинниҥ адын тывыскан.

Ол төптү Совет Эвилелинин акы-дунма дузаламчызы-биле туткан.

— Моол болгаш кыдат ажылчыннар шак бо кайгамчык тураскаалдыг тудугну совет тускай эртемниглериниҥ удуртулгазы-биле кеззе-мөңгеде доҥ чыдар черге тутканнар—деп МАР-ныҥ Министрлер Чөвүлелиниҥ Даргазынын оралакчызы Д. Моломжамц чугаалап турар. — Бүгү-ле нарын инженер ажылдарын бир дугаар-ла радиомонтажниктеринин, электриктериниҥ тускай мергежилдерин хүн бүрү шингээдип ап тургаш кылыр ужурга таварышкан.

Чаа радио станциязы чүгле Моол Арат Республиканын девискээринге радио дамчыдылгазын кылыр эвес, харын Улан-Баторнуҥ үнүн Европаныҥ болгаш Азияныҥ бүгү чурттарынга дыннап болур. Чаа радио станциязынын ачызында МАР-ныҥ бүгү-ле социалистиг чурттар-биле, а ол ышкаш Дэли, Каир, Багдад, Париж, Вена, Токио дээн ышкаш хоорайлар-биле радио-телефон, телеграф болгаш фото-телеграф харылзаалары дыка калбарып турар. 257 метр бедик каҥ чагылыг узун чалгыглыг антена системазы болза Азияда эҥ бедик чагыларнын биреези болур.

Радиостанцияныҥ бүгү-ле кол болгаш дузалаар белдирлерин кажан бир азы бүдүн белдирлерни септээр ужур таваржы берзе, үзүктел чокка ажылдадын болур кылдыр курлавырлап кылган.

Конструкторлар болгаш тудугжулар радиостанцияныҥ чугула системаларынын автоматчыттынган башкарылгазынче, күш-ажылдыҥ айыл чок чоруун долузу-биле хандырарынче база ында ажылдап турар кижилерге чогуур таарымчалыг байдалды тургузарынче улуг кичээнгейни салганнар. Радио станциязынын чанында чаагайжыдыр туттунган чурталга сууру, септелге мастерскааларынын, эге школаныҥ, уруглар яслилериниҥ, медицина пунктузунун, гаражтыҥ болгаш автоматтыг телефон станциязынын бажыңнары калбара берген.

Бо үениҥ дериг-херекселдери-биле хандыртынган В. И. Ленин аттыг радио станциязы бүгү чурттар радиожударын 1965 чылга чедир доозар дугайында Моолдун Араттын-революстуг партиязынын Төп Комитединиҥ шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынын херээнге улуг салыышкынны киирип турар—деп Д. Моломжамц чугаалаан.

В. ПЕТРЕНКО.

КУБАГА АМЕРИК САМОЛЁТТУ ДҮЖҮР АТКАНЫ

ЛОНДОН. (СЭТА). Гаванадан Рейтер агентилелиниҥ медеглеп турары болза, Кубаныҥ айыл чок чоруунун күштери америк самолётту дүжүр аттышаан, ону башкарып чораан ужудукчуну катай өлүрген. Ол самолёт Кубадан беш кижини чажыдыбиле алгаш, оларны Флоридага (АКШ) чедирер ужурлуг турган.

Ол самолёт Гавананын барыын уунга барык 50 миль хире черге, Мариальдиҥ чоогунга дүжүр аттырган. Кубаныҥ девискээриндeн чажыды-биле үнер деп турган беш кижилерни шуптузун тудуп хоругдаан.

Японияда чер шимчээшкини

ТОКИО. (СЭТА). Япон радионун дамчыдып турары болза, майныҥ 11-де Японияныҥ шагы-биле эртенгиниҥ 8 шак 18 минута турда, Тюгоку ортулуктун (Хонсю ортулуктун мурнуу-барыын талазы) болгаш Сикоку ортулуктун девискээринге барык ийи минуталар дургузунда уламчылаан чер шимчээшкини болган. Эҥ күштүг чер шимчээшкини Хиросима чоогунга, Курэ хоорайга болгаш Хамадага, Симанэ девискээринге база Увадзима, Эхиме ол ынчаар болгулаан. Черниҥ шимчеп эгелээн төвү иштики далайныҥ орту үеинге болган деп билип турар.

Мурнуу Көрейде байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниҥ Сеулдан дамчыткаанын өзугаар алырга, мурнуу Көрей хоорай Вончжуга май 8-те 250 чыгам өөреникчилер хоорайнын прокурорун дүжүрерин негеп чыскаал кылган. Сөөлгү соңгулдалар үеинде хээлиленген чоруккa ол прокурорну база-ла буруулуг болган деп «олар санап турарлар. Чыскаалчыларны полиция тарадыпкан.

Франция. Париж хоорайда Елисей шөлдери дээр чер. СЭТА-ныҥ фотохрониказы.

АКШ-тын өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиглерин делегейниҥ хөй-ниитизи буруу шаап турар

ССРЭ-ниҥ девискээринче агаар шпионун чоруткан америк шериг эрге-чагыргаларынын өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннерин болгаш агаар дээрбечизиниҥ ол кара-туразында чоруун АКШ-тын күрүне секретарынын агартып болчуп турарын делегейниҥ хөй-ниитизи болгаш парлаалары килеңнээшкин-биле буруу шаап көрүп турар.

Кыдат Улус Республиканын төп болгаш чер-чер парлалгазы америк самолёттарнын өнчүк-чөңгээлиг ужудуушкуннарынга удурланып турарын илереткен хөй санныг үүлдерни парлаарын үргүлчүлеп турар. АКШ-тын күрдепартаментизиниҥ медеглели болза, үптекчилериниҥ логиказынын илерээшкини болбушаан хоп-мегенин, кара-сагыштын болгаш хоозун бадыткаашкыннарынын аргазы болур деп «Синьминь Ваньбао» солун бижээн. Дүжүр аттырган америк самолёттуҥ артынчыларынын делгелгезинге совет болгаш даштыкы журналистер-биле Н. С. Хрущевтун беседазын Пекиниҥ солуннары шуптузун парлаан. Совет Эвилелинге удур агрессчи үүлгедиишкин кылган бүгү-ле самолёттарны ССРЭ-ниҥ Чепсектиг Күштери узуткаар дээрзинин дугайында Совет чазактын баштынынын сөстерин «Цзефанцзюнь» солун ук беседадан онзылап айыткан.

ССРЭ-нин агаар делгемнерин америк самолёттуҥ өнчүк-чөңгээлиг үрээниниҥ дугайында айтырыгнын талазы-биле Эйзенхауэрниҥ медеглелинге хамаарыштыр Индияныҥ «Фри пресс Джорнал» солунунуҥ бижээни: «Шпионнаашкынны президентинин талазындан Совет Эвилелинде чажыт чоруктарга сылдаглап агартыры окта шын эвес».

Хайгыылчы самолёттуҥ таварышкан үүлү-биле холбаштыр Делиге болгаш ниити салдарны ап, кеорге-даа чок» деп Гаванада экономист Карлос Ариас медеглээн.

Америка индийлериниҥ карааҥга көзүлдүр-ле кудулап баткан деп Индиа Пресс Эйденси агентилел айыткан. Шпиончу ужудуушкуннарны кылып болбас дээрзиниҥ дугайында ажыы-биле миннип чугаалавзан ужурунда Эйзенхауэрниҥ Индияга хууда ат-алдары кудулаар деп Делиде политиктиг хайгааракчылар санап турар.

Каттышкан Штаттарныҥ чорудуп турар шпионнаашкыннарын болгаш өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннерин буруу шаап көрүп турар эдээн каш үүлдер мексикан парлалгада бижиттинген. Сураглыг политиктиг ажылдакчы болгаш журналист Энрике Рамирес-и-Рамирес моон соңгаардда шпионнаашкынны чорудар дээр дугайында АКШ-тын медеглелинге холбаштыр «Диарио де Мехико» солунга мынчаар бижээн: «оорлап чыткан черинге туттургаш, амыдыраар чүүл тывар дээш оорлаар ужургa таварышкан мен — деп философчу өзу-биле чугаалаан оорнун үүлгедиишкининге АКШ-тын бо үүлгедиишкини дыка-ла демей-дир». Шак мындыг медеглелди буурап дүшкен кем-буруу үүлгедикчизи кылып болур. Ындыг-даа болза шак ындыг дыл-биле улуг күрүнеи төлээлекчилери чугаалажы бээрге кижи кайгаар чүве-дир. Американыҥ Каттышкан Штаттары «шпиончу үүлгедиишкиннериҥ организакчызы кылдыр бүгү делегейниҥ мурнунга сойгаладтынган» деп «Популар» солунунуҥ бижээни: «Шпионнаашкынны президентинин талазындан Совет Эвилелинде чажыт чоруктарга сылдаглап агартыры окта шын эвес».

Буэнос-Айресте үнүп турар «Кларин» солун бодунуҥ Нью-Йоркта корреспондентизи Орасио Эстолдун америк хайгыылчы самолёттуҥ Совет Эвилелиниҥ агаар делгемнеринге ужудуушкунунун дугайында чүүлүн парлаан. Каттышкан Штаттар политика талазы-биле улуг буурааашкынга таварышкан деп автор демдеглээн. Эстолдун сөзү-биле алырга, АКШ болун кончуг берге байдалда таварыштырган. ССРЭ-нин девискээринче америк хайгыылчы самолёт шургуушкуну-биле чергелештир Каттышкан Штаттарныҥ ат-алдары база дүшкен. Неделя санында үнүп турар америк «Нейшнл Гардиан» солун бодунуҥ чүүлүн «Америк политиканын хоозун овуузуннуг чоруу бүгү делегей мурнунга илеретинген» деп эге-биле бижээн. «Каттышкан Штаттарныҥ практика кырынга ажыглап турары мегелээриниҥ аргазы эрткен неделяда бүгү делегейниҥ мурнунга илереттинген. Чурттарныҥ социалистиг болуун агрессорлар болгаш тайбыныҥ дайыннары деп буруудатпышаан, бүгү-ниитинин тайбынынын камгалакчызы деп чагдынып алган чаза бодунун чүгле эске чурттарны эвес, харын-даа тайбыҥа ынакшылдыг америк улусту боттарын мегелээр дээш кылган чаа орлаҥажышкынындан туттурган».

Оон база бир эске «Нью-Йорк таймс» дээр америк солун «Сатердей ревью» сеткүүдүн редактору Норман Казинстиҥ мындыг эгелиг чүүлүн парлаан: «Шынныг угаан-бодалды илередир өйү келген». Каттышкан Штаттарныҥ шпион самолётту чорутканын болгаш АКШ-тын чазааныҥ оон соондагы үүлгедиишкиннерин шынгыызы-биле ында шүүмчүлеп турар. Чүүлде чугаалап турары болза, «Американы дүвүрээзиниҥ чорук шыва алган. Ол уламна ханылап турар. Кандыг-даа чурттуҥ Совет Эвилелиниҥ-даа, Каттышкан Штаттарныҥ, Великобританияныҥ-даа, Пакистаннын, Индиянын болгаш кайы-даа чурттуҥ кырынга хайгыылчы шериг самолёдунуҥ чурук тыртыырар дээш кылган ужудуушкуну болза дайынныҥ быдазын чазылдырыптып болур өнчүк-чөңгээлээшкиниҥ тодаргай болгаш доскут сеткилдиг үүлгедиишкини болур. Ынчангаш улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыр сорулгабиле чыылдырып турар чазактар баштыннарынын чөвүлел хуралынга таарымча чок байдалды тургузуп турар-дыр» деп Казинс бижээн. «Самолёттун таварышкан үүлүнден-даа артык дүвүрээзинни ол дугайында бистин чугаалап турган чүүлдеривис болдуруп турар—деп Казинс уламчылаан:—кажан америк самолёт дүжүр аттырган деп чарлаттына бээрге бистер ол самолёт уг-шиинден аскан болгаш ужудукчу угаанын оскунган чадавас деп хоозун тайылырлалды кылган болгай бис. Ядролуг частыр бүдүмелдерни долдур чүдүрген чүс-чүс бомбардировщиктерни Совет Эвилелиниҥ согуг болгу дег девискээриниҥ агаарынга дүнхүннүҥ кайы-даа үеленинде белен тургузар деп америк шериг албанныг кижилериниҥ чоокта чаа саналынга холбаштыр алырга үстүнде медеглел шын болган болза кандыг үржүктүг болурун бодап-даа көрүнерем».

ССРЭ-ниҥ агаар делгемнеринге америк самолёттарнын ужудуушкуну АКШ-ка айыылдыг чоруку чавырылдырар сорулгалыг дээр аянныг кылдыр америк чазактын медеглелин шүүмчүлевишаан, Казинс ол ужудуушкуннуҥ өнчүк-чөңгээлиг сорулгазын айыткан. «Бир эвес совет таланын хеп-хенертен халдашкынынын айыылын эвээжедип көзээр болзувусса, чепсегелиишкинни дүжүреринин дугайында чаа совет саналды чүткүлүү-биле деткиир ужурлуг бис» деп ол бижээн.

«Совет девискээриниҥ агаарынга шпион самолёттуҥ кеступ келген чоруу болза тайбыҥа удур сүлчээниҥ дугайын бодап турар кижилер ам-даа томаартынмаан дээрзин улустарга тодаргайы-биле көргүскен» деп Англияныҥ «Дейли уоркер» солуну бижээн. Ужар-чүүлүн дузазы-биле шпионнаарынын америк политиказы бүгү-ниитинин тайбынынга шыңгыы кыжаныг деп солун уламчылаан. «Улустар аразының эрге чурумун мынчаар үрээниниҥ соонда американнарны аңаа салыр болза, агаардан ядролуг кыжаныышкын кажан-даа соксавас» деп «Дейли уоркер» демдеглээн. Америк шериг-нин талазындан мындыг өнчүк-чөңгээлиг үүлгедиишкиннер агрессияныҥ кыптыгыышкынын болдурарынга чедирип болур деп ол солун сагындырган. «Бедик деңнелдиҥ чөвүлел хуралынын албан болурунун фактызы ядролуг дайынныҥ айыылын узуткаарынче бүгү делегейниҥ улустарынын күзел-соруунун демдээ болур» деп солун медеглээн.

КҮШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ

Бирги чер дээш

Чурукта: пассажир АТК-зынын болгаш авиапорттуҥ командаларынын ужуражыышкыны.

«Труд» ниитилелиниҥ бирги чери дээш бут бөмбүүнүн командаларынын ужуражыышкыннары үргүлчүлевишаан.

Субботада типографияныҥ бирги командазы бус-биле ажылдаар электростанцияныҥ командазы-биле ойнаан. Полиграфистер боттарынын улурланыкчызын 8:0 санга удуп алган. Дыштанар хүнде № 1 чүк АТК-зынын болгаш авиапорт командазынын ужуражыышкыны 4:1 санга АТК-чыларнын тиилелгези-биле доозулган.

Дараазында Кызылдын пассажирлер АТК-зынын командазы биле педагогика институдунун № 1 командазынын ойнаашкыны солун болган. Оюнунуҥ бирги чартыында студентилер 3 мячикти, ийиги чартыында 2 мячикти киргеннер. АТК-чылар чүгле 1 сан-биле харылыааннар.

Типографияныҥ бирги командазы биле «Динамо» ниитилелиниҥ командазынын ужуражыышкыны 5:0 санга полиграфистериниҥ тиилелгези-биле төнген. «Трудтун» бирги чери дээш маргылдаалар область үргүлчүлеп турар.

С. ОЮН.

ХОЛ БӨМБҮҮ

Чурукта: педучилищениҥ болгаш пединституттуҥ № 2 командаларынын ойнаан турары. Фотолары В. Чапайкиниҥ.

Хол бөмбүүнүҥ талазы-биле Кызыл хоорайныҥ бирги чери дээш маргылдаа эгелээн.

Шөлге бир дугаарында № 1 школаныҥ болгаш педучилищениҥ уруглар командалары үнүп келген. Школачылар 2:1 санга тиилээннер. «Динамо» ниитилелиниҥ болгаш пединституттуҥ уруглар командазынын ужуражыышкыны 2:0 санга студентилериниҥ тиилелгези-биле доозулган. № 2 школаныҥ бирги болгаш ийиги командаларынын ойнашкыны эгелээр деп турда көрүкчүлер бирги команда чиигги-биле тиилээр дижип турган. Ынчалза-даа ийиги команда эки ойнаш, 2:0 санга уткан. Ол-ла школаныҥ бирги командазы № 1 школаныҥ командазынга база-ла 2:0 санга уттурган.

Педучилищениҥ оолдар командазы пединституттуҥ № 2 командазын 2:0 санга уткан, а институттуҥ бирги командазы динамочуларга 2:1 санга уттурган. «Тывaныҥ аныяктары» солунун редакциязынын командазы № 2 школаныҥ бирги командазын санга-биле тиилээн, а «Динамо» школаныҥ ийиги командазын 2:1 санга уткан.

О. СИИРИН-ООЛ.

Областка АГААР БОЙДУСТУҤ байдалы

Бөгүн областка шоолуг эвес булуттарлыг, чаалыкын чок хүн болур. Хат барын чүк угланыышкынныг, кошкак болгаш чоорту өй-тавында болу бөөр. Агаарныҥ температуразы: областка 14—19, а Кызылга —17—19 градус чылыг болур.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

«ШЫН» СОЛУННУҤ 1960 ЧЫЛДЫҤ ИЙИГИ ЧАРТЫЫНГА ЧАГЫЛДАЗЫ ЧОРУП ТУРАР

«Шын» солунну чагыдып алырынын өртээ:

6 айда 30 рубль.
3 айда 15 рубль.

Чагылганы харылзааныҥ бүгү конторалары, салбырлары болгаш бүдүрүлгелерде, организацияларда, колхозтарда, совхозтарда хөй-ниити төлээлери хүлээп алыр.

Номчукчулар, «Шын» солунну бо чылдын ийиги чартыында чагыдып алынар!

СОЮЗ ПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҤ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуҥ 24-63, редакторнуҥ оралакчызынын 35-24, партийжи амыдырал болгаш препаганда кылдистериниҥ 23-54, харыысалгалыг секретарынын 37-13, көдээ ажыл-агый кылдизиниҥ 22-64, иштики информация кылдизиниҥ 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт кылдистериниҥ 23-35, чагаа кылдизиниҥ 21-27, культура болгаш амыдырал кылдизиниҥ 25-38, бухгалтерияныҥ 31-75, корректорларынын 20-60.

ТС—00180. Чагыг № 1282. Культура эргелелиниҥ типографиязы.